

«Man må ha tykk hud eller unngå å være på nettet»

– en undersøkelse om unges erfaringer med hatefulle ytringer

Forord

Hatefulle ytringer på nettet er alvorlig både på individ- og samfunnsnivå. Det er ubehagelig for den som opplever det, og negative erfaringer kan føre til at noen velger å ikke delta i den offentlige samtalen. Dermed får hatefulle ytringer også konsekvenser for demokratiet.

I en undersøkelse fra 2021 fant Medietilsynet at flere unge enn eldre har vært utsatt for sjikane på nettet.¹ Dette ville vi utforske nærmere. I Medieskadelighetsutvalgets rapport «Barneliv foran, bak og i skjermen» (NOU 2021:3)² er det også pekt på behov for mer forskning om barn og unges erfaringer med hatytringer. I arbeidet med denne rapporten har vi ønsket å finne ut mer om hvordan unge opplever det å utsettes for, og være vitne til, hatefulle kommentarer på nettet. Bli de påvirket? Hva slags hatefulle ytringer ser de, og hvordan håndterer de det de ser? Hva kan etter de unges mening gjøres for å skape et bedre ytringsklima på nett?

For å belyse disse spørsmålene har vi gjennomført både fokusgrupper og dybdeintervjuer med unge, og en spørreundersøkelse i et landsrepresentativt utvalg. Vi har ønsket å løfte fram unges perspektiver, og også finne ut i hvilken grad deres erfaringer er sammenfallende med erfaringene til de voksne.

I regjeringens strategi mot hatefulle ytringer (2016–2020) var målet å skape bevissthet om hatefulle ytringer og å synliggjøre konsekvensene.³ Ytringsfriheten er en umistelig verdi som står sterkt i Norge. Samtidig kan vi ikke tolerere ytringer som sprer hat mot andre mennesker. Noen ytringer er forbudt etter norsk lov og skal straffeforfølges: Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse
- b) religion eller livssyn
- c) seksuelle orientering
- d) kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk eller
- e) nedsatte funksjonsevne⁴

Regjeringens strategi beskriver omfanget av hatefulle ytringer på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering,

¹ Medietilsynet: Undersøkelse om kritisk medieforståelse i den norske befolkningen. Delrapport 2: Sjikane via internett, og konsekvenser dette har for demokrati og deltakelse. April 2021

² [NOU 2021: 3 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

³ Barne- og likestillingsdepartementet: Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020. Strategi

⁴ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#%C2%A7186

kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, som bekymringsfullt. Videre understreker strategien betydningen av at alle skal kunne delta i den offentlige debatten og bevege seg fritt i det offentlige rom, uten å bli utsatt for hatefulle ytringer.

Denne rapporten er et bidrag til arbeidet med å øke kunnskapen om hatefulle ytringer på digitale arenaer. Vi håper den også kan bidra til å sette denne viktige problematikken ytterligere på dagsordenen, og til en debatt om hva som kan gjøres for å redusere problemet. Rapporten er finansiert av Barne- og familiedepartementet.

Vi retter en stor takk til alle ungdommene som har delt egne erfaringer og perspektiver, både i fokusgrupper, dybdeintervjuer og gjennom spørreundersøkelsen.

Fredrikstad, 8. februar 2022

Mari Velsand
direktør i Medietilsynet

Innhold

1	Sammendrag	4
2	Om undersøkelsen	7
3	Resultater fra spørreundersøkelsen.....	9
4	Observasjoner fra fokusgrupper og intervjuer	19
5	Veien videre	34

Vedlegg: hjelpeinstanser og andre ressurser

1 Sammendrag

Resultater fra spørreundersøkelsen

- 25 prosent i alderen 16–20 år svarer at de har opplevd en eller annen form for hatefull kommentar på internett rettet mot seg i løpet av de siste tolv månedene. Fire prosent av befolkningen generelt svarer det samme. Over seks ganger så mange i aldersgruppen 16–20 år som i befolkningen generelt sier altså at de har opplevd hatkommentarer på nettet. Ser vi kun på den formen for ytringer som omfattes av straffeloven – hatefulle kommentarer rettet mot hudfarge, etnisitet, religion, seksuell legning og nedsatt funksjonsevne – har tolv prosent av de unge, og i overkant av to prosent av befolkningen generelt, vært utsatt for denne formen for hatefulle kommentarer.
- Unge (16–20 år) får flest hatefulle kommentarer på Snapchat og TikTok. 38 prosent av dem som har fått hatefulle kommentarer, har fått dette på Snapchat, mens 26 prosent har fått det på TikTok. Over 60 prosent av den delen av befolkningen som har fått hatkommentarer, har fått dette via Facebook.
- Av de unge som har mottatt hatkommentarer, får de fleste kommentarer fra personer de ikke kjenner fra før. 55 prosent av de unge som har fått slike kommentarer, har fått det enten fra fremmede personer som ikke er anonyme (29 prosent), eller anonyme personer (26 prosent).
- Én tredel av 16–20-åringene som har mottatt hatkommentarer, svarer at de fikk dårligere selvtillit/selvbilde som følge av kommentarene.
- Tre firedeler av 16–20-åringene (76 prosent) som har vært utsatt for hatkommentarer, svarer at de «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt» har blitt negativt påvirket av hatkommentarene. I underkant av én firedel (23 prosent) svarer at de har blitt negativt påvirket i «ganske stor» eller «svært stor» grad.
- Over dobbelt så mange unge kvinner som unge menn svarer at de ble negativt påvirket av de hatefulle kommentarene på nettet.
- Langt flere av 16–20-åringene enn i befolkningen generelt vurderer seg som kompetente til å håndtere hatefulle kommentarer på nettet. Mens halvparten av de unge vurderer det som «ganske enkelt» eller «svært enkelt» å håndtere dette, svarer én tredel i befolkningen generelt det samme. Langt flere unge menn enn unge kvinner vurderer seg som kompetente til å håndtere hatefulle kommentarer. Mens 74 prosent av menn i alderen 16–20 år vurderer det som «ganske enkelt» eller «svært enkelt» å håndtere hatefulle kommentarer på nettet, er tilsvarende tall for kvinner i samme alder 30 prosent.

Observasjoner fra fokusgruppediskusjoner og dybdeintervjuer

- Ungdommene har en varierende forståelse av hva begrepet hatefulle ytringer innebærer. Flere knytter det til angrep på personer i kraft av deres gruppetilhørighet, mens andre nevner eksempler som i større grad er rettet mot personer som individer.
- Begrepet som ungdommene bruker mest i dagligtale, er «hate» (fra engelsk), eller som verb: å «hate på» noen. Inntrykket er at de bruker «hat» som en sekkebetegnelse på alt fra rasistiske, homofobe og kjønnsdiskriminerende kommentarer til ytringer av langt mildere art, som kritikk av klær eller prestasjon i spill. Dette kan tyde på unge har en bredere forståelse av hatbegrepet enn norsk lovgivning.
- Ungdom opplever mye hat på TikTok, særlig om kropp, kjønn og seksualitet. Trykket av hetsende kommentarer oppleves som massivt. Ungdommene mente at det virker som om folk leter etter noe å kritisere. Både jentene og guttene mente at jenter er mest utsatt for kroppsrelatert sjikane. Men også gutter kan oppleve hets dersom de ikke passer inn i et idealisert maskulint kroppsbilde der man skal være høy, sterk og muskuløs.
- Ungdommene trakk fram kjønnsidentitet og seksuell orientering som tema for svært mye hat på nett. De mente at særlig transpersoner er en utsatt gruppe.
- Deltakerne fortalte at gaming er en digital arena der jenter utsettes for mye hets. Flere av guttene ga uttrykk for at hetsende kommentarer er en viktig del av gamingen og guttehumor generelt, og som de også utsetter hverandre for.
- Guttene fortalte at mange ytringer som objektivt kan defineres som hatefulle, formidles under dekke av humor. At ting blir sagt på tull eller «på kødd», kan senke terskelen for å si ting som i andre kontekster ville blitt definert som rasisme eller homofobi. Guttene mente at denne omgangsformen kan bidra til å gire hverandre opp for å yte bedre, både i sport og gaming. Samtidig kom det fram historier om gutter som har tatt seg så nær av den aggressive tonen at de har sluttet å spille.
- De unge ser mye hat som går på etnisitet og religion, men bildet er komplekst. Ungdommene forteller at stereotype framstillinger knyttet til etnisitet, landbakgrunn og religion forekommer både på nettet og i dagligtalen. I gruppediskusjonen kom det fram at flere av informantene på skoler med høy innvandrерandel hadde vært vitne til at elever fikk hets fordi de var etnisk norske.
- Flere av de muslimske jentene i utvalget hadde opplevd det de selv mente var hat knyttet til religion, men dette kom i første rekke fra andre muslimer.

- Inntrykket fra intervjuene er at når unge utsettes for hatefulle ytringer på nettet, kan det påvirke dem i lang tid. Deltakerne trakk fram kommentarer om kropp og utseende som særlig vanskelige å glemme.
- Ungdommene mente at selv om jenter generelt utsettes for mer kroppsrelatert hets på nettet enn guttene, er de samtidig flinke til å gi hverandre støtte og trøst når det skjer. Flere av guttene ga uttrykk for at mens de også kan bli såret av netthets, er det verken kultur for å snakke om det med venner eller å støtte hverandre i kommentarfeltene.
- Ungdommene bekymret seg for den sterke polariseringen av offentlig debatt og ytringsklima. De opplever kommentarfelt knyttet til tema som innvandring og miljø som svært fiendtlige, og tror det bidrar til at mange ikke tør å ytre seg med private profiler. Samtidig var særlig guttene opptatt av at ytringsrommet ikke må snevres for mye inn. De mente at omgivelsene må ha en viss toleranse for at det som kan oppfattes som hatefulle ytringer, i en del tilfeller handler om humor og testing av grenser.
- Ungdommene mente at blokkering og rapportering er viktige funksjoner som barn bør lære om når de begynner å bruke sosiale medier. Samtidig hadde flere opplevd å rapportere om hatefulle kommentarer uten at de ble slettet.
- Ungdommene hadde liten tro på strengere reguleringer. Særlig guttene la vekt på at man må forvente hat på nett, og heller ta en pause fra sosiale medier eller poste mindre hvis man tar seg nær av slike kommentarer.

2 Om undersøkelsen

Spørreundersøkelsen

- Kantar har gjennomført spørreundersøkelsen på oppdrag fra Medietilsynet. Seniorkonsulent Salve Nergården Jortveit har vært prosjektleder, analysert svarene og skrevet kapittel 3.
- Datainnsamlingen til undersøkelsen ble gjennomført i perioden fra 13. til 17. desember 2021.
- Alle respondentene har svart via et spørreskjema på internett. Respondentene ble kontaktet via SMS med en lenke til undersøkelsen. Formatet er tilpasset svaksynte. Respondentene er trukket tilfeldig i befolkningen. Undersøkelsen er gjennomført på to utvalg:
 - 1) Et landsrepresentativt utvalg i alderen 16 år + (den eldste respondenten i utvalget er 90 år). 534 respondenter er intervjuet i denne gruppen.
 - 2) Et representativt utvalg i aldersgruppen 16–20 år. 506 respondenter er intervjuet i denne gruppen.
- Det knytter seg alltid en viss usikkerhet til resultatene når det stilles spørsmål til et utvalg av befolkningen. Denne usikkerheten, eller feilmarginen, kan beregnes statistisk. Med et landsrepresentativt utvalg på 500 respondenter er feilmarginen fra 1,9 prosent til +/- 4,4 prosent, avhengig av hvor nært resultatet ligger 0 prosent / 100 prosent og 50 prosent. Ved et resultat på 50 prosent ligger det endelige resultatet et sted mellom 46,6 prosent og 54,4 prosent, men det mest sannsynlige resultatet er likevel 50 prosent.
- Siden det er for få svar fra respondentene i befolkningsutvalget på flere av spørsmålene, vises ikke disse i rapporten for befolkningsutvalget. Dette er fordi gruppen som har vært utsatt for hatkommentarer i befolkningsutvalget, er langt lavere enn i ungdomsutvalget, og en del spørsmål er kun rettet til utvalget som har vært utsatt for hatkommentarer på nettet.
- Resultatene for befolkningsutvalget er vektet på kjønn, alder og landsdeler. Resultatene for ungdomsutvalget er vektet på kjønn og landsdeler.
- I undersøkelsen er det overlatt til respondentene selv å definere hva en hateful kommentar er. Respondentene eksponeres ikke for noen definisjon i forkant av sitt svar. Med andre ord har de ulike respondentene trolig lagt til grunn ulike definisjoner av «hateful kommentar», med ulik alvorlighetsgrad.

Fokusgruppediskusjoner og dybdeintervjuer

- I den kvalitative delen presenteres observasjoner fra fokusgruppediskusjoner og dybdeintervjuer med til sammen 16 unge. Gruppediskusjonene ble gjennomført 7. desember 2021, og dybdeintervjuene i første halvdel av januar 2022.
- Det er gjennomført én fokusgruppe med sju jenter, og én med sju gutter i alderen 15–17 år. I tillegg er det gjennomført dybdeintervjuer med to gutter på 14 år.⁵ Alle informantene går på skoler i Oslo, og kommer fra ulike bydeler, både på østkanten og vestkanten. Flere var tilflyttet fra andre deler av landet. Tre av jentene og tre av guttene hadde etnisk minoritetsbakgrunn. Foreldrene var født i land som Somalia, Pakistan, Iran og Russland. To av deltakerne var født utenfor Norge.
- Medietilsynet var oppdragsgiver og ansvarlig for å utvikle samtaleguiden og moderere diskusjonene. Analysebyrået Norstat hadde ansvar for praktisk tilrettelegging og rekruttering. Informantene ble rekruttert via SMS-invitasjon til personer i rett alder bosatt i Oslo fra Norstatpanelet. Frittstående konsulent Silje Berggrav var innleid som moderator for gruppediskusjoner og dybdeintervjuer. Rapporten er utformet i samarbeid mellom Berggrav og Medietilsynet.
- Temaet for samtalene var hvordan unge selv definerer hatefulle ytringer, hvor utbredt og alvorlig de mener det er, og hvordan de håndterer slike meldinger i ulike digitale kanaler. I diskusjonene nevnte de en rekke eksempler som ikke nødvendigvis faller inn under straffelovens definisjon av hatefulle ytringer,⁶ men som ungdommene selv opplever som hatefulle, krenkende eller sårende, både på egne og andres vegne. Eksempelene begrenser seg heller ikke til hatytringer på nettet. For de fleste unge er det kunstig å lage et skarpt skille mellom det som skjer på nettet, og det som skjer ansikt til ansikt. Livet leves på en rekke arenaer, og konflikter på én arena trekkes ofte over til de andre.

⁵ På grunn av covid-restriksjoner var det mest praktisk å gjennomføre dybdeintervjuer i stedet for en tredje fokusgruppe.

⁶ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#%C2%A7186

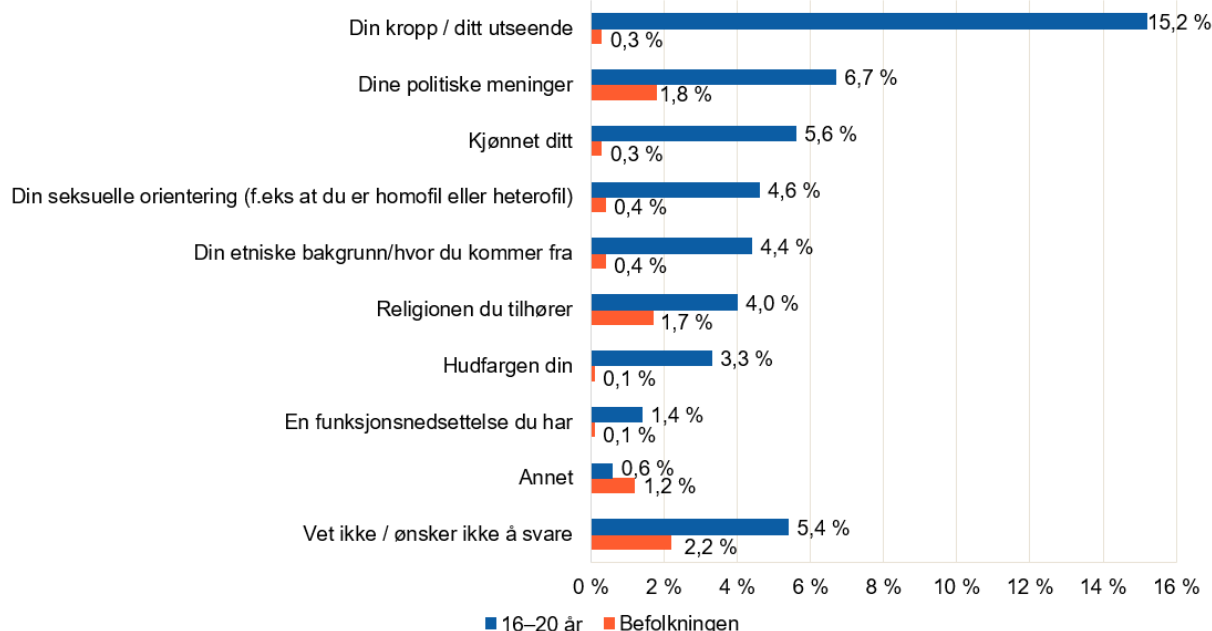
3 Resultater fra spørreundersøkelsen

I dette kapittelet formidles resultatene fra to utvalg: 1) et landsrepresentativt utvalg av befolkningen i alderen 16–90 år, og 2) et landsrepresentativt utvalg av unge i alderen 16–20 år. Respondentene i disse to utvalgene har fått spørsmål om sin erfaring med hatkommentarer på nettet, hvilke egenskaper de opplever hatkommentarene er rettet mot, hvor på nettet de har opplevd hatytringene, hvem som har rettet hatytringene mot dem, om hatytringene førte til at de berørte foretok seg noe, og eventuelt i hvilken grad de følte seg påvirket. Respondentene er også spurt om hvor kompetente de selv mener de er til å håndtere hatkommentarer på nettet.

3.1 Erfaringer med hatkommentarer

En langt høyere andel i alderen 16–20 år enn i befolkningen generelt svarer at de har vært utsatt for hatefulle ytringer på nettet de siste tolv månedene. Én firedel (25 prosent) av de unge har opplevd å få hatkommentarer knyttet til minst én av de åtte egenskapene som måles i undersøkelsen, mens tilsvarende tall i befolkningen kun er fire prosent. Med andre ord har over seks ganger så mange i aldersgruppen 16–20 år som i befolkningen generelt opplevd hatkommentarer på nettet.

Figur 1 – «Har du i løpet av de siste 12 månedene fått hatefulle kommentarer på nettet, rettet mot ...». Figuren viser andelen av 16–20-åringer og befolkningen (16 år+) som har opplevd ulike former for hatkommentarer rettet mot seg på nettet. (16–20-åringer n=506, befolkningen n=534). OBS! Flere svar mulig.

Klart flest av de unge har opplevd hatefulle kommentarer rettet mot kroppen eller utseendet. 15 prosent av 16–20-åringene har opplevd dette på nettet, mot kun 0,3 prosent av befolkningen generelt. I befolkningsutvalget har flest opplevd hatkommentarer rettet mot religionen de tilhører, og sine politiske meninger. To prosent av befolkningen har opplevd hatkommentarer relatert til disse forholdene. Andelen er langt høyere blant de unge: Sju prosent har opplevd hatefulle kommentarer rettet mot politiske meninger, og fire prosent mot religionen de tilhører.

Ser vi kun på de egenskapene som omfattes av straffeloven – hatefulle kommentarer rettet mot hudfarge, etnisitet, religion, seksuell legning og nedsatt funksjonsevne – har tolv prosent av de unge og i overkant av to prosent av befolkningen generelt vært utsatt for hatefulle kommentarer rettet mot disse egenskapene.

Mens seks prosent av de unge har opplevd netthatt rettet mot sitt kjønn, er tilsvarende tall i befolkningen kun 0,3 prosent. Den samme store differansen finner vi når det gjelder hatefulle kommentarer relatert til seksuell orientering. Fem prosent av de unge og 0,4 prosent av befolkningen generelt har opplevd hatefulle kommentarer om dette.

Blant de unge har tre prosent opplevd netthatt rettet mot hudfargen og én prosent mot en funksjonsnedsettelse de har. I befolkningen generelt er det nesten ingen som rapporterer at de har vært utsatt for dette (0,1 prosent for begge egenskapene).

Hatkommentarer rettet mot hudfarge, religion og etnisitet *samvarierer* hos de unge. Med samvarierer menes at en høy andel av dem som krysser av på den ene egenskapen, også krysser av på de andre to egenskapene. For eksempel har omtrent halvparten av dem som har vært utsatt for hatefulle kommentarer rettet mot sin hudfarge (tre prosent av de unge), også vært utsatt for hatefulle kommentarer mot sin etnisitet. Rundt én tredel har vært utsatt for hatefulle kommentarer mot sin religion. Halvparten av de unge som har opplevd dette, har også opplevd hatefulle kommentarer rettet mot sin etnisitet.

Rundt én prosent av både de unge og befolkningen generelt trekker fram andre områder der de er blitt utsatt for hatkommentarer på nettet. Her er holdningen til – eller motstanden mot – koronavaksine den hyppigst nevnte kilden til hatkommentarer.

Andelen unge kvinner og menn som blir utsatt for hatefulle kommentarer, er relativ lik. 26 prosent av unge menn og 25 prosent av unge kvinner er blitt utsatt for hatefulle kommentarer innenfor minst én av de åtte områdene (egenskapene) det er spurt om i undersøkelsen. Når det gjelder egenskapene som omfattes av straffeloven, er imidlertid unge menn overrepresentert. 14 prosent av mennene og ti prosent av kvinnene har fått netthatt rettet mot seg på grunn av sin hudfarge, religion, etnisitet, seksuelle orientering eller funksjonsnedsettelse.

Unge kvinner er svakt overrepresentert blant dem som har fått hatkommentarer rettet mot sin kropp eller sitt utseende. Unge menn er klart overrepresentert blant dem som har fått

hatkommentarer rettet mot sin religion, hudfarge og etniske bakgrunn. I tillegg får flere unge menn netthatt rettet mot seg på grunn av sine politiske meninger.

I den europeiske studien EU Kids Online 2018, som ble gjennomført i Norge og en rekke europeiske land, finner vi noe lavere tall for erfaring med hatefulle ytringer på nettet rettet mot barn og unge selv, enn i denne spørreundersøkelsen. Staksrud og Ólafsson (2019)⁷ finner at seks prosent av 9–17 åringene har mottatt hatefulle ytringer rettet mot dem eller gruppen de tilhører, og fem prosent av norske barn og unge har vært med på å sende hatefulle eller ydmykende meldinger på nettet.

I EU Kids Online-undersøkelsen oppgir 34 prosent av norske barn at de har sett hatefulle ytringer på nettet i løpet av det siste året. Gutter er eksponert for hatytringer i litt større grad enn jenter (38 prosent versus 34 prosent). 15 prosent av barna har erfaringer med hatytringer minst hver måned.

Slike erfaringer blant norske barn øker betydelig med alder, fra sju prosent blant 9–10-åringene til 55 prosent av 15–17 åringene, (Staksrud & Ólafsson, 2019, s. 9).

Undersøkelsen som Kantar har gjennomført for Medietilsynet, er gjort i aldersgruppen 16 til 20 år, og det er derfor ikke overraskende at andelen som har opplevd hatytringer rettet mot egen person, er høyere.

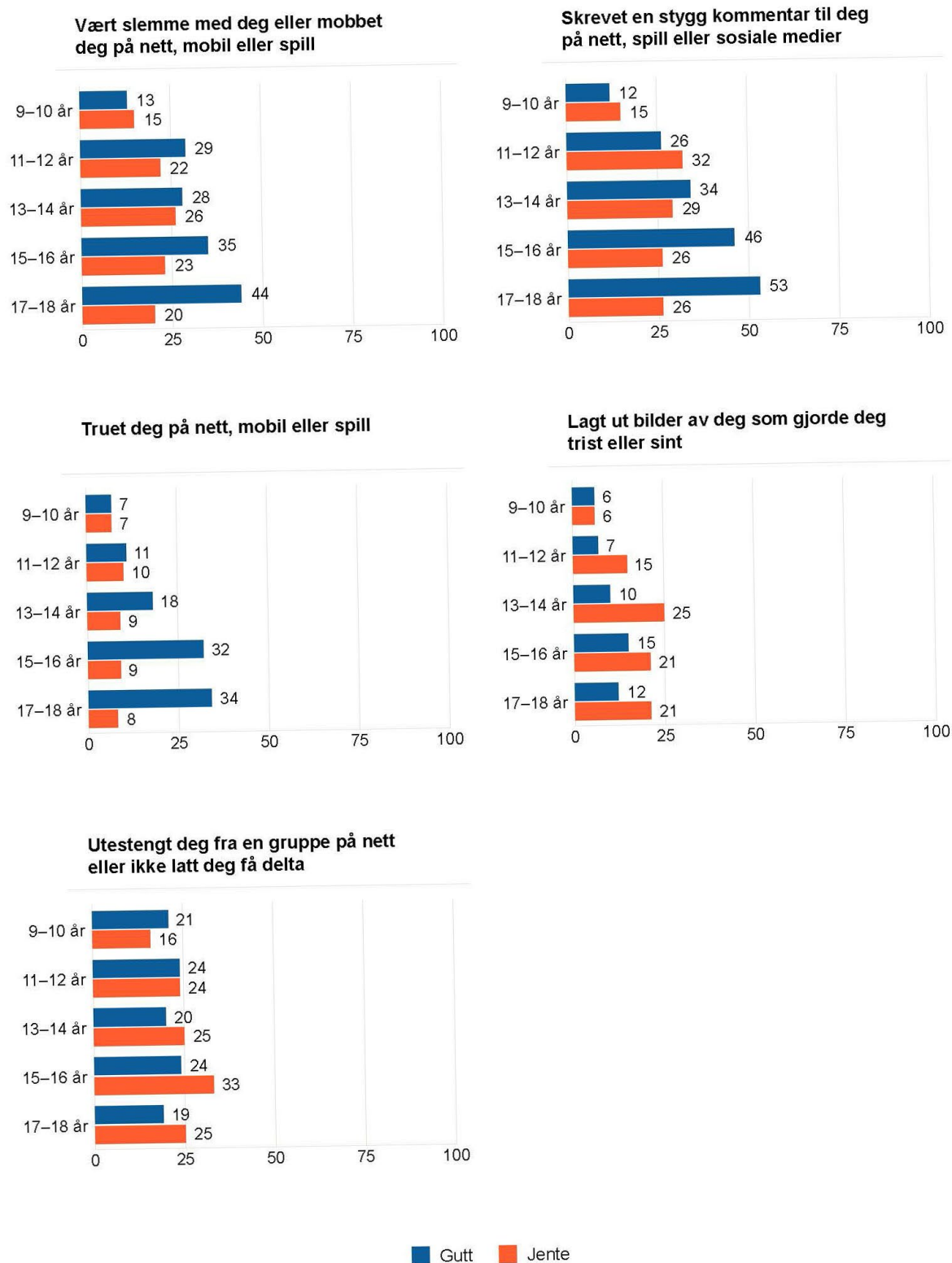
I Medietilsynets egen undersøkelse *Barn og medier 2020*,⁸ der aldersgruppen 9–18 deltar, er det ikke spurt direkte om hatefulle ytringer, men om en rekke ulike opplevelser av utestengelse eller stygge kommentarer. 26 prosent svarer ja på spørsmålet om noen har «vært slemme mot dem på nett» siste år. På samme måte som i EU Kids Online ser vi også at andelen som har vært utsatt for ulike negative opplevelser, øker med alderen. På en del av spørsmålene (vært slemme med, skrevet stygg kommentar om deg eller truet på nett, mobil eller spill) er også gutter mer utsatt enn jenter.

⁷ [eu-kids-online-hovedrapport-for-norge-2019.pdf \(uio.no\)](#)

⁸ [201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf \(medietilsynet.no\)](#)

Figur 2 – prosentandel av gutter og jenter i ulike aldersgrupper som har opplevd ulike typer mobbing på nett, mobil og spill én gang, noen ganger eller mange ganger det siste året (tall i prosent). Tallene er hentet fra Medietilsynets undersøkelse Barn og medier 2020.

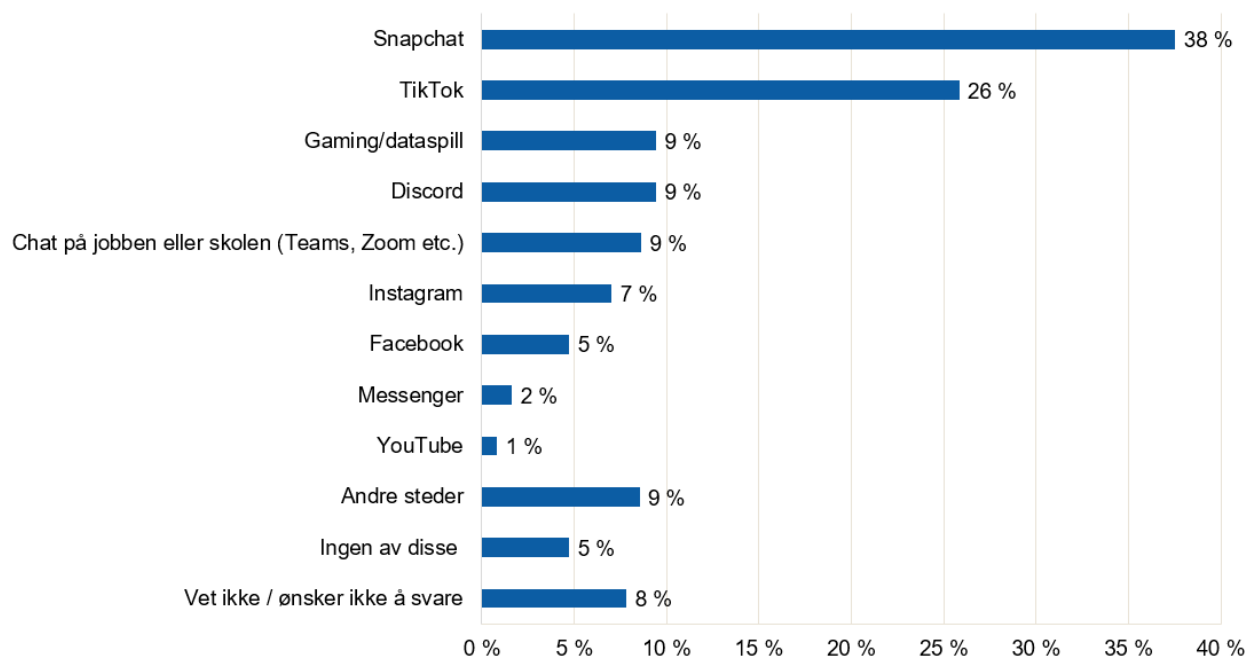
3.2 Hvor på nettet får folk hatefulle kommentarer?

25 prosent i gruppen 16–20 år har altså svart at de har fått hatkommentarer på nettet, mot bare fire prosent i befolkningen som helhet. De som svarer at de har fått hatkommentarer, fikk i undersøkelsen et oppfølgingsspørsmål om *hvor* på nettet de fikk hatkommentarer.

De i alderen 16–20 år oppgir at de vanligste kanalene for hatefulle kommentarer er Snapchat og TikTok. 38 prosent av dem som har mottatt hatefulle kommentarer, har fått dette fra Snapchat, 26 prosent fra TikTok.

Rundt én av ti unge (ni prosent) har fått hatkommentarer gjennom kanaler som gaming/dataspill, Discord og chat på jobben/skolen. En noe lavere andel har fått netthatt fra Instagram og Facebook (henholdsvis syv prosent og fem prosent). Få har vært utsatt for netthatt via kanaler som Messenger og YouTube. Blant dem som svarer «andre steder», oppgis kanaler som Twitter, Reddit, Yubo og Minecraft.

Figur 3 – «Hvor på nettet fikk du hatefull kommentar sist gang?» Basen i figuren er de 16–20-åringene som har opplevd ulike former for hatkommentarer rettet mot seg på nettet. (n=128)⁹. Tallene viser andelen som har fått hatkommentarer fra de ulike kanalene. OBS! Basen for befolkningen er for lav til å bli inkludert i grafikken.

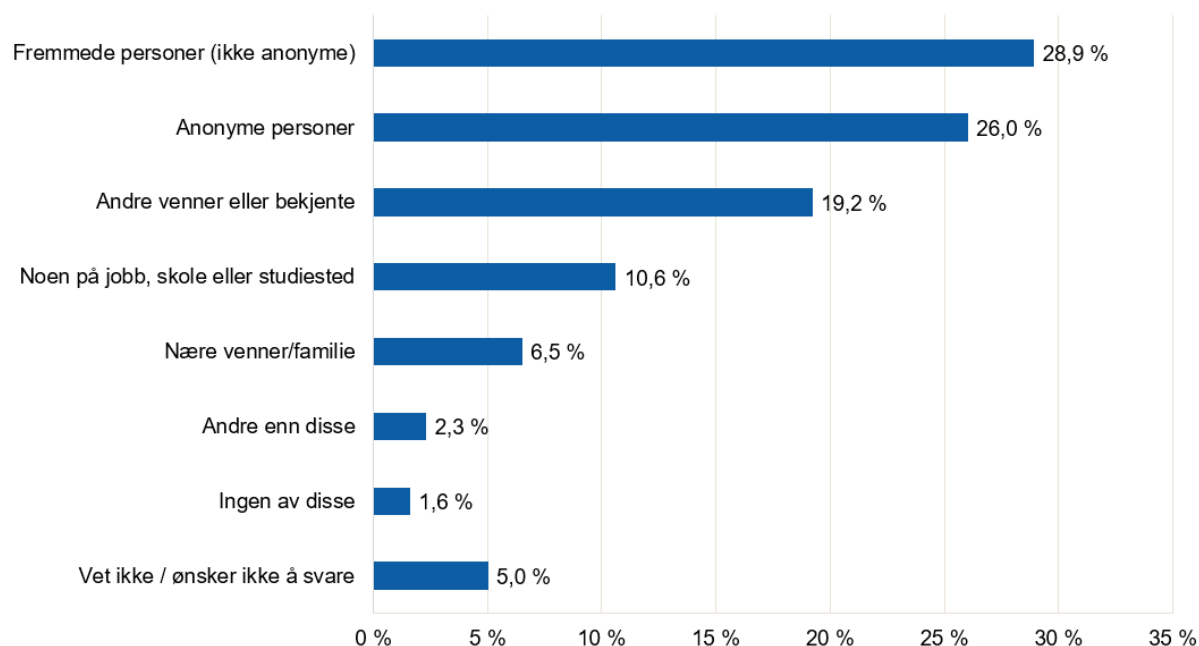
⁹ Resultatene summeres til over 100 prosent til tross for at respondentene bare kunne gi ett svar. Grunnen er at de måtte svare på hvor de mottok hatkommentarer for hvert område der de hadde fått hatkommentarer. Enkelte respondenter som har fått hatkommentarer på flere områder, har derfor gitt flere svar.

Selv om basen i befolkningsutvalget er lav, er det mulig å se hvilken kanal det er vanligst å motta hatefulle kommentarer fra, da resultatet er såpass entydig. Blant de sosiale kanalene er det vanligst å bli utsatt for hatkommentarer via Facebook. Over seks av ti (61 prosent) i befolkningsutvalget som har mottatt hatkommentarer, svarer at de har fått dette via Facebook. For samtlige andre kanaler er det under én av ti som svarer. Mens Facebook er den vanligste kanalen å få hatkommentarer gjennom for befolkningen generelt, har bare fem prosent av de unge som har mottatt hatkommentarer, fått dem via Facebook.

3.3 Hvem får folk hatefulle kommentarer fra?

Av de unge som har mottatt hatkommentarer, får de fleste kommentarene fra personer de ikke kjenner fra før. 55 prosent av unge som har mottatt hatkommentarer, har fått dem fra enten fremmede personer som ikke er anonyme (29 prosent), eller anonyme personer (26 prosent).

Figur 4 – «Hvem fikk du hatefulle kommentarer fra sist gang?». Basen i figuren er de 16–20-åringene som har opplevd ulike former for hatkommentarer rettet mot seg på nettet. (n=128). Tallene viser andelen som har fått hatkommentarer fra ulike personer/grupper. OBS! Basen for befolkningen er for lav til å bli inkludert i grafikken.

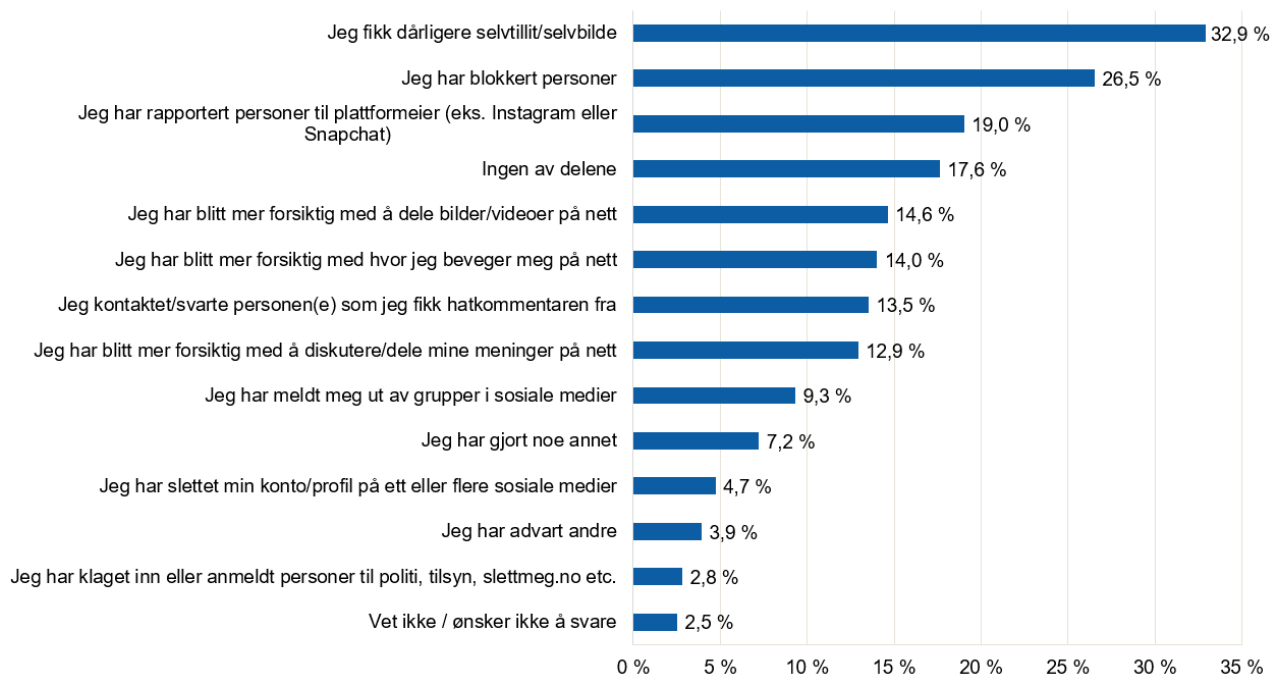
Figur 4 viser at det også er relativt vanlig blant de unge å motta hatkommentarer fra personer de kjenner til («andre venner eller bekjente» og «noen på jobb, skole eller studiested»), men sjelden fra personer de betrakter som nære venner eller familie. Over én av ti (elleve prosent) har fått hatkommentarer fra noen på jobb eller skole, og nesten to av ti (19 prosent) har fått hatkommentarer fra venner eller bekjente som respondentene ikke betrakter som nære. Sju prosent har fått netthat fra familie eller venner de betrakter som nære. Det samme mønsteret finner vi i befolkningsutvalget. Under én av ti har fått hatkommentarer fra nære

venner og familie, men nesten tre av ti har fått hatkommentarer fra bekjente eller noen på jobb/skole.

3.4 Hva fører hatefulle kommentarer til?

En vanlig konsekvens av hatkommentarer er at mottakeren får dårlig selvtillit/selvilde. Én tredel av gruppen i alderen 16–20 år som har mottatt hatkommentarer, svarer at de fikk dårligere selvtillit/selvilde.

Figur 5 – «Har dine opplevelser med hatefulle kommentarer ført til noe av det følgende?» Basen i figuren er de 16–20-åringene som har opplevd ulike former for hatkommentarer rettet mot seg på nettet. (n=128). Tallene viser andelen som har opplevd ulike følger av å ha mottatt hatkommentarer på nettet. Flere svar mulig. OBS! Basen for befolkningen er for lav til å bli inkludert i grafikken.

Den vanligste metoden å håndtere hatkommentarer på, er å blokkere personen. Nesten tre av ti (27 prosent) av de unge som har opplevd å få hatkommentarer, oppgir at de har gjort dette. Nesten to av ti (19 prosent) oppgir at de har rapportert personene til plattformeier (f.eks. Instagram eller Snapchat). 15 prosent svarer at de har blitt mer forsiktige med å dele bilder/videoer på nettet, og 14 prosent har blitt mer forsiktige med hvor de beveger seg på nettet. 13 prosent har blitt mer forsiktige med å dele sine meninger på nettet. Ni prosent har meldt seg ut av grupper i sosiale medier, og fem prosent har helt slettet sin konto i sosiale medier.

Av mer proaktive strategier oppgir 14 prosent at de slår tilbake og kontakter/svarer personen som de fikk hatkommentaren fra. Kun tre prosent av gruppen som har fått hatkommentarer,

har klaget inn eller anmeldt personen til politi, tilsyn eller tjenester som slettmeg.no. 18 prosent av gruppen svarer at de ikke foretar seg noe.

De som svarer «jeg har gjort noe annet», får muligheten til å oppgi hva de gjorde. Responsen varierer fra det reaktive til det proaktive: En gutt på 17 år beskriver at han kontaktet personen som kom med hatkommentaren, men at han angret på dette i etterkant. En jente på 17 år beskriver at hun kuttet kontakten med personen som sendte henne hatkommentarer. Flere beskriver at de ikke bryr seg: «Det er nettet så jeg brydde meg ikke» (mann, 16 år)

Andre tar igjen og gir seg i kast med diskusjonene som foregår på nettet: «Har kranglet og begrunner hvorfor jeg mener det jeg mener» (mann, 18 år)

Noen går også til motangrep: «Gjorde narr av de tilbake på en mye verre skala» (mann, 18 år)

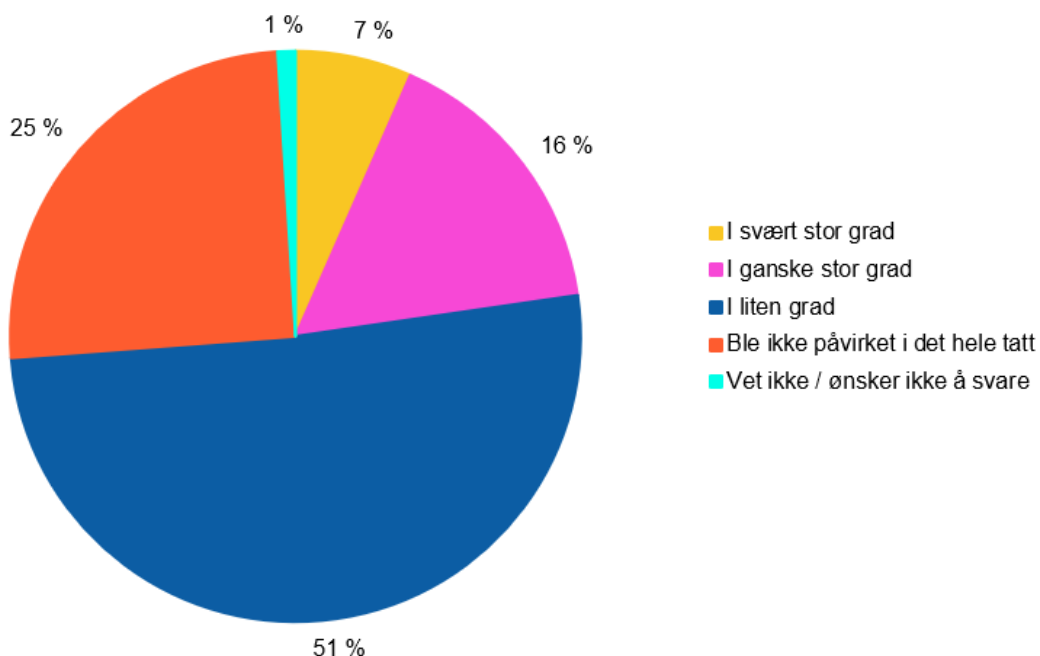
3.5 Hvor stor andel blir negativt påvirket av hatefulle kommentarer?

På spørsmål om i hvilken grad de som ble utsatt for hatefulle kommentarer, ble negativt påvirket, er den vanligste responsen at de i liten grad ble påvirket. Tre firedeler av (76 prosent) i alderen 16–20 år som har vært utsatt for hatkommentarer, svarer at de «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt» er blitt påvirket av hatkommentarene, se figur 6 under. I underkant av én firedel (23 prosent) svarer at de har blitt påvirket i «ganske stor» eller «svært stor» grad.

Blant de fire prosentene i befolkningen som har opplevd hatkommentarer på nettet, synes en noe høyere andel å bli negativt påvirket. Her svarer nesten halvparten (49 prosent) at de ble påvirket negativt i «ganske stor» eller «svært stor» grad.

Resultatene viser at det store kjønnskiller. Over dobbelt så mange unge kvinner som unge menn, svarer at de ble negativt påvirket av de hatefulle kommentarene på nettet. 31 prosent av kvinnene svarer dette, mot 14 prosent av mennene. Bare tolv prosent av de unge kvinnene svarer at «de ikke ble påvirket i det hele tatt». Tilsvarende tall for unge menn er 41 prosent.

Figur 6 – «I hvilken grad ble du negativt påvirket av de hatefulle kommentarene?» Basen i figuren er de 16–20-åringene som har opplevd ulike former for hatkommentarer rettet mot seg på nettet. (n=128). Tallene viser andelen som har fått hatkommentarer fra ulike personer/grupper. OBS! Basen for befolkningen er for lav til å bli inkludert i grafikken.

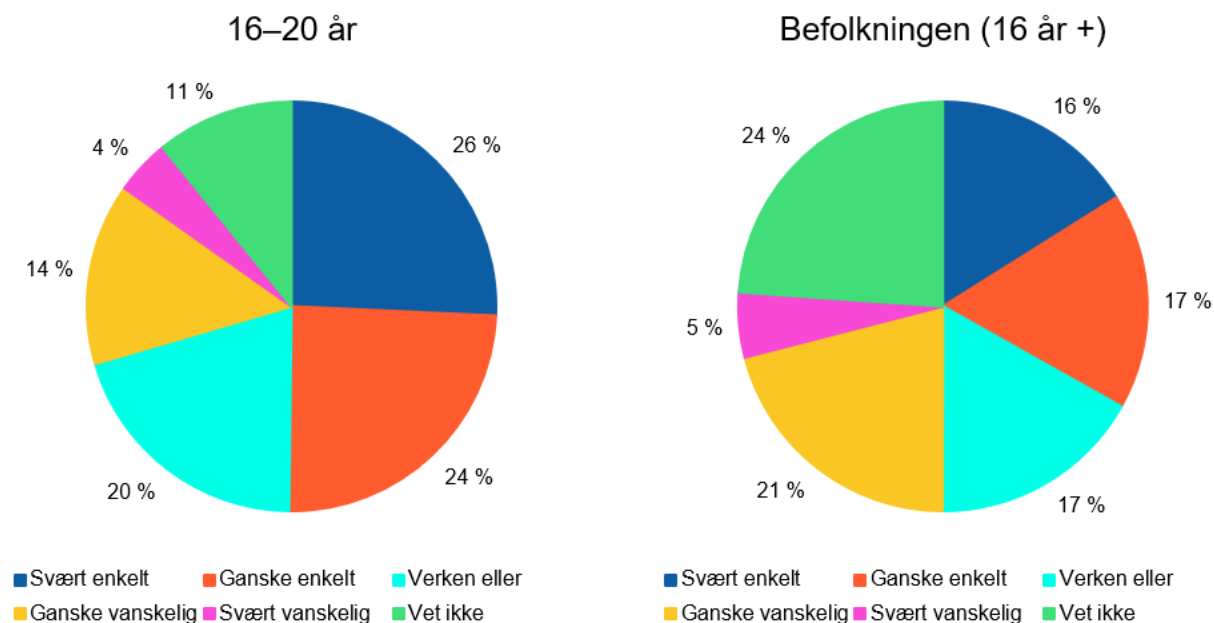
3.6 Hvor kompetente er vi til å håndtere hatefulle kommentarer?

Når de blir spurt om å vurdere sin egen kompetanse til å håndtere hatkommentarer på nettet, vurderer flere i alderen 16–20 år enn i befolkningen generelt seg som skikket til dette.

Mens halvparten av de unge vurderer det som «ganske» eller «svært enkelt» å håndtere hatefulle kommentarer på nettet, gjør én tredel i befolkningen generelt (se figur 7) det samme. Mens 18 prosent av de unge vurderer det som vanskelig («ganske» eller «svært vanskelig») å håndtere hatkommentarer på nettet, mener 26 prosent i befolkningen generelt det samme. Befolkningsutvalget har en langt høyere andel som svarer «vet ikke», sammenlignet med utvalget av unge.

En lavere andel av gruppen som *har vært* utsatt for hatkommentarer på nettet, enn i gruppen som *ikke* har vært utsatt for hatkommentarer, vurderer seg som kompetente til å håndtere dette. Med andre ord kan det virke som om de som har vært utsatt for netthat, i større grad ser utfordringene med å håndtere en slik situasjon, enn de som har vært forskånet fra netthat. Mens 42 prosent av dem i befolkningen som har vært utsatt for hatkommentarer, synes det er vanskelig å håndtere det, mener bare 25 prosent av dem som *ikke* har vært utsatt for det, det samme.

Figur 7 – «Hvor enkelt eller vanskelig vil det være for deg å håndtere hatefulle kommentarer på nettet?» Figuren viser hvordan 16–20-åringene og befolkningen (16 år+) vurderer sin kompetanse til å håndtere hatefulle kommentarer. (16–20 år n=506, befolkningen n=534). Spørsmålet går til alle, også til dem som ikke har opplevd hatkommentarer.

Et tydelig funn i undersøkelsen er at en langt høyere andel menn enn kvinner vurderer seg som kompetente til å håndtere hatkommentarer på nettet. Mens 74 prosent av mennene i alderen 16–20 år vurderer det som «ganske» eller «svært enkelt» å håndtere dette, er tilsvarende tall for kvinner i samme alder 30 prosent. Og mens bare sju prosent av unge menn vurderer dette som vanskelig, er tilsvarende tall hos unge kvinner fire ganger så høyt; 28 prosent.

Lignende kjønnsforskjeller er det også i befolkningen generelt, om enn ikke i like sterk grad. 45 prosent av mennene vurderer seg som kompetente (svarer «ganske» eller «svært enkelt») til å håndtere hatefulle kommentarer på nettet, mot 22 prosent av kvinnene.

4 Observasjoner fra fokusgrupper og intervjuer

I denne delen presenteres observasjoner fra fokusgruppediskusjoner og dybdeintervjuer med til sammen 16 ungdommer i alderen 14–17 år, se mer informasjon om utvalget i kapittel 2.

Tema for samtalene var:

- Hvordan definerer ungdom selv hatefulle ytringer, og hva vet de om hva som er lov og ikke lov å si på nett?
- Er det noen digitale kanaler som utpeker seg med hatefulle ytringer, og hva slags kommentarer ser ungdommene mest av?
- Hvilken rolle spiller kjønn for hvem som utsettes og hva slags kommentarer man får?
- Hva slags hatefulle ytringer ser ungdommene knyttet til etnisitet, religion og andre kategorier som omfattes av definisjonen?
- Hvordan påvirkes unge av netthets, og hva mener de er konsekvensene for ytringsklimaet generelt?
- Hvordan håndterer de hatefulle ytringer på nett, og hva slags tiltak har de tro på kan fungere?

4.1 Unge bruker begrepet «hate» – som inkluderer alt fra rasisme og homofobi til stygge meldinger om utseende

Begrepet som ungdommene bruker mest i dagligtale, er «hate» (fra engelsk), eller som verb: å «hate på» noen.

– Hvis du sier noe negativt om rase eller seksualitet, er det hat. Men det kan også være kritikk som går på enkeltpersoner. Folk som er dårlig på kritikk, kan ta det som hat. Hvis du sier: «Faen, hvorfor bomma du på det skuddet?» eller «Genseren din er stygg». Da hater du på dem.

Gutt 14

– Hvis noen kaller noen tjukk eller «Du har veldig stygg nese», det vil jeg si er hate.

Gutt 16

Ungdommene hadde en varierende forståelse av hva begrepet hatefulle ytringer innebærer. Flere knyttet det til angrep på personer i kraft av gruppetilhørighet, som etnisitet, religion, kjønn eller seksuell orientering. Andre hadde en vagere forståelse av begrepet, og nevnte eksempler som i større grad er rettet mot personer som individ. Flere av ungdommene mente hatytringer handler om «noe som har en vond intensjon, er ment for å såre».

– Jeg føler at hvem som helst kan si en hatefull ytring, og hvem som helst kan være mottaker av det. Så det trenger ikke bare være en gruppe som blir utsatt for hatefulle ytringer.

Jente 16

I guttegruppen ble hatefulle ytringer raskt koblet til politiske kontekster, som hetsen mot MDG-politiker Lan Marie Berg, og Frp-politiker Christian Tybring-Gjeddes forsøk på å få en ung jente til å ta av seg hijaben. I jentegruppen ble det i større grad trukket fram personlige opplevelser med å motta eller se hetsende kommentarer rettet mot kropp og utseende.

Ungdommene virket i liten grad til å være kjent med at hatefulle ytringer er regulert i lovverket, og flere oppfattet at loven i første rekke retter seg mot trusler eller personangrep:

– Ytringsfrihet betyr at man kan si hva man vil, så lenge man ikke krenker noen. Tror jeg. Jeg vet ikke hva loven sier. Den fungerer uansett ikke, alle sier det de vil. Jeg har aldri sett noen få straff for det.

Gutt 14

Samtalene gir grunn til å anta at mange unge har en bredere forståelse av hatbegrepet enn definisjonen i norsk lovgivning. Inntrykket er at unge bruker «hat» som en sekkebetegnelse for et mangfold av krenkende ytringer, som inkluderer alt fra rasistiske, homofobe og kjønnsdiskriminerende kommentarer til mer individfokustert hets og mobbing. Men de bruker hat også om kommentarer av langt mildere art – som kritikk av klær eller prestasjon i spill. Når hatdefinisjonen er så bred, kan det være vanskelig å gjenkjenne hvilke ytringer som er et reelt samfunnsproblem med betydelige skadevirkninger.

4.2 Ungdom opplever mye hat på TikTok, særlig om kropp, kjønn og seksualitet

Medietilsynets spørreundersøkelse om hatprat (kapittel 3) viser at de unge får klart mest hatefulle kommentarer på Snapchat og TikTok. I gruppediskusjonene nevnte jentene særlig Tik Tok, mens guttene også trakk fram Twitter og det anonyme nettsamfunnet Jodel. På Instagram følger de først og fremst vennene sine, og det er ikke så vanlig å kritisere folk man kjenner. På TikTok har de unge både anonyme og fremmede følgere, og omfanget av negative og hetsende kommentarer er ifølge ungdommene ganske massivt. Ungdommene uttrykte at de påvirkes av hets og stygge kommentarer, selv om det ikke er rettet mot dem selv.

– TikTok er helt sykt toxic.¹⁰ Noen er redde for å komme inn på norsk TikTok. Det kommer hat på alt, uansett hva du legger ut.

Jente 17

Med «norsk TikTok» menes videoer lagt ut av norske brukere. Ungdommene fortalte at det oppleves nærere og treffer hardere å se hets og stygge kommentarer lagt ut under norsk

¹⁰ Det engelske begrepet «toxic» brukes mye av ungdom, og betyr direkte oversatt «giftig» på norsk. Det kan brukes om noen som er ufin i språket, når man synes en person ikke er til å stole på, gjør slemme ting osv.

innhold. Amerikansk innhold har millioner av kommentarer og «likes», dermed blir det vanskeligere å se hatkommentarene. De norske videoene får færre kommentarer, og dermed blir de negative mer synlige:

– Fordi vi er norske, blir det mer personlig for oss. Vi kan identifisere oss mer. Kanskje vi kjenner dem som blir utsatt.

Jente 16

Trykket av hetsende kommentarer oppleves som massivt. Ungdommene mente at det virker som om folk leter etter noe å kritisere. Inntrykket er at svært mange hetsende kommentarer går på kropp, kjønn og seksualitet:

– Det kan være ei jente som er litt over normal vekt. Folk tagger vennene sine i kommentarfeltet og skriver: «Æsj, se på hun, hvorfor drar ikke hun på treningssenter?» Så har de en samtale foran henne i kommentarfeltet.

Jente 17

– Hvis ei jente publiserer en video der hun danser og har det gøy, får hun beskjed om at «jenter med din vekt burde ikke danse». De «slutshamer» hvis man har en trang topp. Om en kommentar som sier jeg er stygg, får 30 likes, betyr det at 30 mennesker mener at jeg er stygg.

Jente 16

Ungdommene fortalte at kommentarer om jenter ofte handler om at de er «hore, pulbar, brukbar, billig». Noen ganger knyttes dette til markører som sosial klasse eller tilhørighet, særlig gjennom begrepet «ghetto»:

– En stund fikk man beskjed om at man var «ghettojente» eller «horejente» hvis man gikk med ulike klær eller produkter. Søstera mi kjøpte en vinterjakke av et spesielt merke, da fikk hun kommentar om at det er en «horejakke». Hvordan kan en vinterjakke være det?

Jente 17

Guttene fortalte at når jenter legger ut lettkledde bilder i sosiale medier, for eksempel i bikini, «assosieres man med en hore». For gutter er spillerommet et annet:

– Det finnes haugevis av gutter som trener mye på treningssenteret. Også blir man fornøyd med seg selv og stolt av hva man har oppnådd fysisk. Da er det mer naturlig at gutter kan legge ut et bilde av at de står foran speilet og strammer musklene, enn at jenter skal kunne vise at de også er i god form.

Gutt 16

Både jentene og guttene mente at jenter er mest utsatt for kroppsrelatert sjikane. Men også gutter kan oppleve hets dersom de ikke passer inn i et idealisert maskulint kroppsbilde der man skal være høy, sterk og muskuløs. Kommentarer kan også gå på klær, på at de er dårlige i sport eller om de oppleves som «svake»:

– *En på fotballaget la ut en TikTok. Da fikk jeg mye kommentarer på høyden. At jeg ser liten ut i forhold til alderen.*

Gutt 16

– *Det kan være at en gutt får høre at han er for tynn, eller at han er kort. For tjukk, kanskje. Eller at han bare er stygg i ansiktet. At han har på seg fake halskjede, eller at han ikke har råd til bedre klær eller sko. At han leker «ghetto» eller gangster, eller at han leker deilig.*

Jente 17

Ungdommene trakk fram kjønnsidentitet og seksuell orientering som tema for svært mye hat på nett. Særlig mente de transpersoner er en utsatt gruppe.

– *Det som sies, er enten stygt eller positivt. Enten sier folk at det er bra og støtter dem, eller så er det: «Æsj, så stygt.» Det er en del som mener at de må bestemme seg: «Klarer du ikke velge, bare velg et kjønn.»*

Jente 15

– *På barneskolen klippet jeg håret guttekort. Jeg var dritfornøyd, har aldri vært så glad. Da jeg la ut bilde på Instagram, fikk jeg en kommentar fra en gutt i parallellklassen som skrev «jævla stygge transeguttejente». Jeg ble kjempeusikker og gikk med hettegenser og lue i flere uker.*

Jente 16

En rapport fra Institutt for samfunnsforskning (ISF) fant at LHBT-personer¹¹ i langt større grad enn befolkningen ellers har vært utsatt for nedsettende kommentarer, ytringer de opplever som hatefulle, og konkrete trusler.¹² Mens ti prosent i befolkningen generelt oppga at de i løpet av det siste året hadde vært utsatt for ytringer de opplevde som hatefulle, svarte 23 prosent av LHBT-personene det samme i ISF-undersøkelsen fra 2019. Sosiale medier og kommentarfelt var den vanligste arenaen å bli utsatt for hatytringer på.

Samtidig beskrev ungdommene at TikTok var en god arena for å lære om mangfold og kjønnsvariasjon. Flere mente at de selv hadde fått utvidet forståelsen sin. Noen uttrykte at selv om det er mye hat og negativitet i sosiale medier, oppveies det av muligheten til å få redusert fordommer og bli kjent med folk i andre deler av verden.

– *Mange eldre folk er mer rasistiske og homofobe fordi de ikke har vokst opp med internett. Folk vokser opp nå med at det er normalisert at folk ikke er «straight» (heterofil). Før i tiden spurte man ikke: «Liker du gutter eller jenter?» Nå er det normalisert.*

Gutt 14

¹¹ LHBT er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

¹² Fladmoe og Nadim. Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen. Institutt for samfunnsforskning. 2019

Funnene i fokusgruppene bekreftes i spørreundersøkelsen om hatprat (kapittel 2), der egenskapen som klart flest av de unge har opplevd hatefulle kommentarer rettet mot, er kroppen eller utseendet. 15 prosent av 16–20-åringer har opplevd dette på nettet, mot kun 0,3 prosent av befolkningen generelt. Seks prosent av de unge har opplevd netthat rettet mot sitt kjønn, og fem prosent mot seksuell orientering.

Inntrykket er at disse kategoriene noen ganger flyter over i hverandre, ved at en hatefull kommentar kan gå på både kjønn, seksualitet, kropp og utseende samtidig. Når ei jente for eksempel får kommentaren «stygge lesbehore», er det ikke umiddelbart klart om hun hetses på grunn av utseende, kjønn eller seksuell orientering.

4.3 Trakassering av gamer-jenter forklares som guttehumor

Deltakerne fortalte at gaming er en digital arena der jenter utsettes for mye hets, eller der gutter hånes ved å bli anklaget for å «spille som ei jente». I mange spill kan man være anonym når man spiller med andre, og det gjør det lettere å si hva man vil:

– *Hvis man spiller for eksempel Call of Duty, og en jente kommer inn i lobbyen, blir mye rettet mot henne: «Gå tilbake til kjøkkenet, lag noe mat, stopp å spille!» Det er en etablert kjønnsdimensjon i gaming, som ganske mange synes det er greit å tulle med. Det gjør det vanskeligere å komme inn i gamingverdenen.*

Gutt 16

Guttene fortalte at jenter som spiller, ofte unngår å bruke «voice chat», det vil si at de ikke gir seg til kjenne gjennom mikrofonen. Det er også vanlig at jenter bruker gutteprofil i spillet for å unngå hets. Guttene understreket at stygge kommentarer blir sagt på tull og ikke er uttrykk for hat mot jenter. Å være del av majoriteten, og å få de andre spillerne til å le, gjør at man føler seg bra og kan prestere bedre:

– *Jeg tror ikke gutter ønsker at jenter ikke skal spille, men det er noe enkelt å gå etter. Jeg tror det har litt med å være del av majoriteten, da øker selvtilliten. Det er «oss mot dem», liksom. Man mener ikke at de skal drepe seg selv.*

Gutt 17

En studie fra NTNU bekrefter at selv om seksuelt trakasserende språkbruk er utbredt i spill, er det stor uenighet blant spillere om hvorvidt slik språkbruk faktisk virker trakasserende, eller hvor alvorlig det er.¹³ Informantene i NTNU-studien ga uttrykk for at spillkulturen er en subkultur der skjellsordene som brukes, er kodet på andre måter enn i samfunnet for øvrig. Å ta seg nær av at «hore» eller «homo» brukes som skjellsord, blir tolket som et tegn på at

¹³ Ask, Kristine, Stine Helena Bang Svendsen og Henrik Karlstrøm. 2016. Når jentene må inn i skapet: Seksuell trakassering og kjønnsfrihet i online dataspill. *Norsk medietidsskrift* 23 (01): 1–21.

man ikke har forstått kulturen. Samtidig viste denne studien at andre spillere, spesielt kvinner, opplevde at nettopp seksuell trakassering hindret deres mulighet for å «koble av» i spillet. I studien kommer det fram at kvinner i langt større grad enn menn har sluttet å spille et spill på grunn av uønsket oppmerksomhet fra andre spillere.

Flere av guttene ga uttrykk for at hetsende kommentarer er en viktig del av gaming og guttehumor generelt, og dette utsetter de også hverandre for:

– *Det er vanskelig å unngå å få hat. Jeg spilte et bilspill som handlet om å kjøre inn i en stor ball, og fikk beskjed om å drepe meg selv. Spillet hadde syvårsgrense. Jeg angrer ikke på at jeg spilte det. Det er litt sånn «Suck it up».*

Gutt 14

Guttene mente at denne omgangsformen kan bidra til å gire hverandre opp for å yte bedre, både i sport og gaming:

– *Hvis det er bare for tull, så liker jeg det. Det er gøy å erte folk man ikke kjenner. Det gjør at man blir litt mer competitive. Det blir litt viktigere å vinne.*

Gutt 14

Samtidig kom det fram historier om gutter som har tatt seg så nær av den aggressive tonen at de har sluttet å spille.

– *En vi spilte FIFA med, spilte litt dårlig. Så vi satte ham ofte til å spille back. Vi sa «Spill fra deg ballen, du har null IQ, null fotball-IQ». Han gikk over til Fortnite.*

Gutt 14

Guttene fortalte at mange ytringer som objektivt kan defineres som hatefulle, formidles under dekke av humor. At ting blir sagt på tull eller «på kødd», kan senke terskelen for å si ting som i andre kontekster ville bli definert som rasisme eller homofobi. Ordet «jøde» ble trukket fram av flere. De fortalte at dette er svært utbredt som et skjellsord man bruker i ulike sammenhenger, på samme måte som «homo» eller «gay».

– *«Jøde» er brukt mye i humor, hvis man skal være ekstra drøy. Det er guttehumor. Man tuller det bort.*

Gutt 17

– *Man skjønner hvis det er kødd. Man skjønner det på tonen. Du sier det ikke til en person som er homo, mest sannsynlig. Man kan bruke det i stedet for «tulling», «du er så dum».*

Gutt 14

Det er verdt å merke seg at deltakerne hadde ulike erfaringer, og enkelte av ungdommene som gikk på skoler med jevn fordeling av elever med minoritets- og majoritetsbakgrunn, hadde aldri hørt «jøde» brukt som skjellsord.

Guttene tok tydelig avstand fra rasisme, homofobi og kjønnsdiskriminering. For eksempel mente de at det egentlig er feil å bruke «homo» som skjellsord, og at jenter utsettes for mye stygg og urettferdig netthets. Men omgangsformen de beskriver, der hets blandes med humor og ironi, kan tyde på at det av og til kan være vanskelig å forstå meningen bak. Enkelte problematiserte at anonymitet koblet med ønske om å skape reaksjoner kan bidra til en spiraleffekt av stadig mer ytterliggående uttalelser:

– *Det kan fort bli veldig grovt siden man i mange spill er anonyme. Da kan man liksom si hva man vil, også får man en reaksjon, og da blir det gøy, og så gjør man det mer, og så kan det bli altfor ekstremt.*

Gutt 16

En norsk studie om høyreekstreme subkulturer på nettet har sett på hvordan bruken av humor og ironi om blant annet jøder, homofile og kvinner kobles med dehumaniserende og voldelig ideologi.¹⁴ Studien fant at overskridende humor, der hat pakkes inn i lag av ironi, er et viktig virkemiddel for å så tvil om man faktisk mener det man skriver. Forskere ved Senter for ekstremismeforskning ved Universitetet i Oslo peker på at denne netthumoren kan forvirre med sin dobbelthet, og spiller på å være en motkultur til politisk korrekthet og et storsamfunn stemplet som lettkrenkelig.¹⁵ På enkelte nettsted ser forskerne en blanding av humor og hat de mener kan bidra til å gjøre høyreekstremt tankegods spiselig.

Uansett hvordan man tolker funnene fra fokusgruppene som ligger til grunn for denne rapporten, er det liten tvil om at stygge og hatefulle ytringer gjør nettet til et komplisert landskap for unge å navigere i, fordi man aldri kan være helt sikker på hva som legges i kommentarene. Den overskridende guttehumorens betydning for samhold, maskulin identitetsbygging og lagfølelse mellom gutter, men også for eksklusjon, konstruksjoner av «oss mot dem» og normalisering av ekstreme ytringer, er viktige tema som bør utforskes nærmere.

4.4 De unge ser mye hat som går på etnisitet og religion, men bildet er komplekst

Ungdommene forteller at stereotype framstillinger knyttet til etnisitet, landbakgrunn og religion forekommer både på nett og i dagligtale:

¹⁴ Thorleifsson, Cathrine (2021) From cyberfascism to terrorism: On 4chan/pol/ culture and the transnational production of memetic violence. *Nations and Nationalism*. 1–16

¹⁵ C-REX - Senter for ekstremismeforskning: Podkast: Ensom ulv – et lite treffende begrep om dagens terrorister. Se: <https://www.sv.uio.no/c-rex/aktuelt/aktuelle-saker/2020/sak--podcast-ekstremisme--cathrine-th-m.fl.html>

– *Det er vanlig at muslimer omtales som terrorister, eller at folk med kinesisk bakgrunn får høre at de spiser hund.*

Gutt 16

Innvandringsfiendtlige kommentarer og rasisme på nettet er noe de beskriver som så vanlig at man nesten ikke tenker over det, men de forbinder det mest med «sinte, eldre hvite menn» i kommentarfelt på Facebook, Twitter og nettaviser.

Flere av ungdommene går på skoler i Oslo øst hvor etniske norske tenåringer er en minoritetsgruppe. I gruppediskusjonen kom det fram at flere av informantene på skoler med høy innvanderandel hadde vært vitne til at elever fikk hets fordi de var etnisk norske. Ungdommer med minoritetsbakgrunn forteller:

– *På skolen min er det nesten bare utlendinger. De norske er «alene-alene», de føler seg utestengt. Noen folk er veldig slemme med dem, de hater på hvite. De sier: «Hvorfor får ikke vi hate på dem, når de har hata på oss i så mange år?»*

Jente 17

– *Noe jeg opplevde i dag, da jeg skulle møte venninna mi som er etnisk norsk, hun hvisket til meg at en gruppe med jenter bak oss hadde snakket skitt om hvite jenter i 15 minutter. Jeg følte meg litt dårlig, fordi jeg vet at man til tider kanskje gjør litt narr. Man kan si ting som at: «Hun tror hun er så kul fordi hun er hvit», eller man snakker om at de er skikkelig høy på pæra, eller at de tror de er litt bedre enn alle andre.*

Jente 16

Ei jente med etnisk norsk bakgrunn forteller om et svært segregert miljø på ungdomsskolen. Hun beskriver hvordan etnisk norske elever kunne få kommentarer knyttet til hudfarge. Konteksten og relasjonen mellom de involverte gjorde at hun ikke definerte det som hatefullt: – *Det var ikke hat eller mobbing, men hvis en bestevenn for eksempel skjøt feil på fotball, sa man «jævla hviting», «din hvite faen».*

Ungdommene var uavhengig av etnisk bakgrunn enige om at ulike ord og begreper som refererer til hudfarge og etnisitet, har ulik verdi og ikke kan sidestilles:

– *«N-ordet»¹⁶ er i seg selv ganske krenkende. Det er jo mye historie bak ordet, det representerer noe veldig ille.*

Gutt 17

– *«Potet» brukes ofte om norske. Det er ikke positivt, nødvendigvis. Jeg bryr meg ikke så mye. Jeg tar det ikke så personlig.*

Gutt 14

¹⁶ «N-ordet» refererer til «neger» – et ord som i dag regnes som rasistisk og nedverdiggende.

En studie fra Institutt for samfunnsforskning fant at etnisk og religiøs minoritetsbakgrunn kan fungere som markører på annerledeshet, enten man har etnisk norsk eller minoritetsbakgrunn.¹⁷ Studien fant at ungdom med etnisk og religiøs minoritetsbakgrunn er langt mer utsatt for hatytringer dersom de går på skoler med lav andel elever med innvandrerbakgrunn. Tilsvarende er elever med foreldre født i Norden oftere utsatt for mobbing og hatytringer på skoler med høy innvandrerandel.

Unge som hadde gått på skole på vestkanten av Oslo, omtalte det som et ensidig miljø med mange fordommer:

– På en skole med 500 elever hadde vi bare to som ikke var fra Norge. Jeg merket ikke så mye rasisme, men i ettertid har jeg skjønnet hvordan det må ha vært for dem. Det danner seg jo fordommer når det er så delt på skoler. Det bygges opp sterkere og sterkere hat mot en annen kultur når man er sammen med folk som er like, som liker det samme og stemmer på det samme partiet, liksom.

Jente 17

Ei jente med minoritetsbakgrunn forteller at når skoler har en stor overvekt av etnisk norske elever, kan det virke som et motargument å søke dit:

– Folk sier til 15-åringene, de som skal starte på videregående: «Ikke søk på den skolen, det er en norsk skole, ikke gå der. Det er 'goraskole', det er bare 'gora' der», som betyr hvit person.

Jente 16

Enkelte deltakere som kom fra bydeler med høy innvandrerandel, hadde opplevd fordommer både fra medelever og voksne da de begynte på videregående skole i andre deler av Oslo:

– Noe av det første jeg hørte, var: «Går du med pistol når du er hjemme, eller går du rundt med kniv?» Da jeg skulle ha bursdagsfest, var det en som skrev i klassechatten: «Jeg må bli kjørt, mamma er redd for alle utlendingene.»

Jente 16

Flere av de muslimske jentene i utvalget hadde opplevd det de selv mente var hat knyttet til religion, men dette kom i første rekke fra andre muslimer. De mente det særlig er muslimske jenter som utsettes for dette fra muslimske gutter:

– De mener de er eksperter på islam. Hvis du danser til en sang (på TikTok), skriver de at: «Du er ikke ekte muslim.» De kritiserer for vipper, sminke, lengden på klærne, om du bruker hijab eller ikke. De er haram-politi. Jeg blir frustrert. De skremmer folk!

Jente 17

¹⁷ Fladmoe og Nadim. Mobbing og hatytringer blant skoleungdom i Oslo: Betydningen av elevenes minoritetsbakgrunn og skolekonteksten. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*. November 2021

– *Det står klart (i Koranen) at du skal ikke kritisere eller kommentere på hva andre gjør, for det er mellom dem og deres gud. Likevel finner de alltid noe å kritisere: at man har for korte bukser, ikke lang nok skjorte, om man viser armer.*

Jente 16

Samtalene tyder på at ungdommenes opplevelse av hatytringer rettet mot etnisitet, hudfarge og religion er mer kompleks og sammensatt enn den diskusjonen som ofte foregår i det offentlige rommet. Ungdommene var tydelige på at trakassering og eksklusjon er noe unge både med minoritets- og majoritetsbakgrunn kan oppleve, og de ga ikke uttrykk for at det er «verre» for den ene gruppen enn den andre. Samtidig er de tydelige på at ord og begreper som refererer til etnisitet og hudfarge, kan ha ulik verdi. Det var for eksempel stor enighet om at «n-ordet» er uakseptabelt og svært krenkende, mens uttrykk som «jævla hviting» beskrives som en omgangsform mellom venner. Ungdommene ga uttrykk for at måten man kategoriserer og snakker om hverandre på basert på etnisitet, hudfarge og religion, kan påvirke både skolemiljø og skolevalg.

4.5 Netthets kan påvirke unges selvbylde og trygghetsfølelse

I Medietilsynets spørreundersøkelse svarte en tredel av de unge som hadde mottatt hatkommentarer, at de fikk dårligere selvtillit eller selvbylde (se kapittel 3). Inntrykket fra intervjuene er at når unge utsettes for hatefulle ytringer på nettet, kan det påvirke dem i lang tid. Deltakerne trakk særlig fram at kommentarer om kropp og utseende var vanskelig å glemme.

– *Jeg har selv opplevd hatefulle kommentarer på nettet da jeg var tolv år. Det som ble sagt, var veldig sårende. Jeg tenker fortsatt på det, det er veldig vanskelig å glemme. Jeg sletta både bildet og kontoen i to måneder, tok en pause fra sosiale medier. Da jeg startet opp kontoen igjen, posta jeg ikke flere bilder.*

Jente 15

– *Den kommentaren om at jeg lignet på en gutt, gjør at jeg fortsatt er usikker på hvordan jeg ser ut.*

Jente 17

Av de mange ulike eksemplene på netthets som deltakerne nevner, kommer det fram at flere har vært vitne til at personer i nærmiljøet som har opprettet falske brukere i sosiale medier, har satt ut seksuelle rykter. Det kan ramme både jenter og gutter, og gir inntrykk av å være en blanding av mobbing, maktbruk og sosial kontroll. Jenter kan utsettes for «slutshaming», rykter om at de har hatt sex med et stort antall gutter. Men også gutter blir utsatt for slike rykter. Denne formen for systematisert, anonymisert og uberegnelig netthets kan være en stor personlig påkjenning og bidrar til mye uro i skolemiljøet:

– *Man kunne oppleve å komme på skolen og alle stirra på deg. Gutter ropte «hore» etter jenter. Gutter fikk rykte om at de hadde voldtatt ti jenter, «pass dere for ham». De kunne ikke vise seg ute, og ingen ville sitte med dem.*

Jente 17

– *Alle gikk rundt i frykt og tenkte «Håper ikke det skjer med meg!» Det ga dem mye makt.*

Jente 16

Ungdommene mente at selv om jenter generelt utsettes for mer kroppsrelatert hets på nettet enn guttene, er de samtidig gode på å gi hverandre støtte og trøst når det skjer. Deltakerne fortalte at de positive og trøstende tilbakemeldingene til jenter som hetses, ofte er langt flere enn det som er *negativt*:

– *Hver gang jenter legger ut noe på Instagram, er det «Babe, du er så pen og fin», til og med hvis det ikke en pen jente. Det er så fake.*

Gutt 14

Flere av guttene ga uttrykk for at mens de også kan bli såret av netthets, er det verken kultur for å snakke om det mellom venner eller for å støtte hverandre i kommentarfeltene.

– *Jenter får både mer hets, i hvert fall på utseendet, og mer støtte. Mens gutter får litt mindre hets og veldig mye mindre støtte. Man får inntrykk av at gutter skal tåle litt mer. Det er mer: «Hva holder du på med, mann deg opp!»*

Gutt 17

– *Jeg tror mange menn ikke snakker om det fordi det ikke er like akseptabelt. Jenter får masse støtte med en gang. Menn blir ikke tatt like seriøst. Hvis man legger merke til at en gutt oppfører seg litt annerledes på skolen, og spør hvordan han har det, er det mer sånn: «Nei, jeg er bare sliten.»*

Gutt 17

Medietilsynets spørreundersøkelse (kapittel 3) viser at lavere selvbilde/selvtillit var den hyppigst nevnte konsekvensen av å bli utsatt for hatefulle ytringer. Selv om tre av fire gutter i undersøkelsen svarte at de vurderer seg kompetente til å håndtere slike ytringer, kan samtalen tyde på at ikke alle gutter finner seg til rette med stereotype kjønnsnormer, der guttene skal tåle mer og la være å snakke om det.

4.6 Unge bekymrer seg for ytringsklimaet, men også for at ytringsrommet blir for snevert

Flere av ungdommene bekymret seg for den sterke polariseringen av offentlig debatt og ytringsklima. De opplever kommentarfelt knyttet til tema som innvandring og miljø som svært fiendtlige, og tror det bidrar til at mange ikke tør å ytre seg med private profiler. Risikoen for å

få hets tilbake er for stor. De mente politiske diskusjoner blir bedre når de modereres i media:

– Debatten (på NRK) er et ideelt sted å diskutere. Der er det et saklig og behersket miljø. Problemet er at det er så mye som legges på nett. Når debatten blir splitta, er det bare de med sterkeste mening som ytrer seg, og det blir ekkokamre. Du har masse folk som bare blir enig med de sterkeste meningene.

Gutt 16

Særlig guttene var opptatt av at ytringsrommet ikke må snevres for mye inn. De mente at omgivelsene må ha en viss toleranse for at det som kan oppfattes som hatefulle ytringer, i en del tilfeller handler om humor og testing av grenser. Enkelte argumenterte for at det er greit å reagere hvis man føler seg krenket på egne vegne, men at det ikke er grunn til å reagere på vegne av en minoritet man ikke selv er del av. De mente at et større samfunnsproblem enn hatytringer er at man for lett stemples som rasist, eller på andre måter utdefineres av debatten:

– Folk er mer lettkrenket nå enn før. Det fins rasisme, men folk er mer hårsåre. Det kan påvirke ytringsfriheten at du ikke tør å si akkurat det du mener fordi du er redd for å bli oppfattet som rasist.

Gutt 17

Deltakerne trodde at mange velger å ytre seg anonymt fordi de er redde for reaksjoner og konsekvenser, som å miste jobben. En av ungdommene som selv var etnisk norsk, mente at dette er mer problematisk «for de som er hvite i huden enn de som er mørke»:

– Hvis en utlending tuller med norske, regnes det bare som kødd. Men hvis det er motsatt, blir det tatt mer ille opp.

Gutt 16

Flere sa seg enig i dette og ga uttrykk for at det generelt ikke er rom for å snakke om at rasisme kan gå «begge veier»:

– Samfunnet mener at hvite ikke kan bli rasistisk behandlet, bare at mørke kan bli rasistisk behandlet. Man har mer søkelys på om etnisk norske sier noe i den retningen, selv om det ikke nødvendigvis var ment rasistisk.

Gutt 17

Generelt var guttene skeptiske til tiltak som innebærer å «innføre masse lover og regler rundt det med netthets»:

– Med en gang vi begynner å korte ned på hva som er greit å si, kan det fort bli enklere å bare flytte den linja lenger og lenger tilbake til det virkelig har redusert ytringsfriheten vår. Det er litt skummelt å begynne å endre på det.

Gutt 16

Dette er i tråd med Ung2022-rapporten til Opinion som viser at 52 prosent av de unge mellom 15 og 25 år mener de ikke lenger kan si hva de mener fordi samfunnet har blitt for opptatt av hva som er politisk korrekt.¹⁸ Rapporten viser at ytringsfrihet er den viktigste kampsaken blant unge gutter. Blant jentene vi snakket med, var holdningen noe annerledes. De uttrykte sterkere frustrasjon over ytringsklimaet på nettet, og så i større grad ut til å ønske seg begrensninger blant annet av plattformer der man kan være anonym. Svarene kan ses i lys av Medietilsynets spørreundersøkelse (kapittel 3), der over en dobbelt så høy andel av unge kvinner enn menn svarte at de ble negativt påvirket av hatefulle kommentarer på nettet.

4.7 Unge har liten tro på strengere reguleringer

I gruppediskusjonene ble de unge spurt om de trodde strengere reguleringer av sosiale medier og kommentarfelt kan bidra til et bedre ytringsklima på nettet. Guttene så ut til å enes om at hat og fordommer finnes uansett, at «meningene forsvinner ikke», og at folk vil finne nye steder å ytre seg om de eksisterende plattformene blir strengere regulert. Hvis man opplever å få mange hatefulle ytringer, er det bedre å holde seg borte fra sosiale medier en stund. Den beste strategien er å ikke bry seg, eller å svare personen som har kommentert, på en måte som ikke bidrar til en større krangel.

Jentene var opptatt av at både foreldre og de ulike medieplattformene bør ta større ansvar for å sikre at aldersgrenser overholdes, slik at yngre barn ikke er på sosiale medier før de er modne nok til å håndtere hatprat og innhold ment for eldre brukere. Flere ga uttrykk for at sosiale medier påvirker folks liv mer negativt enn positivt:

– Hvis man hadde gjort en test og spurt alle i verden om de ville at sosiale medier skulle forsvinne, tror jeg kanskje de fleste ville at det skulle vekk.

Jente 17

Selv om flere av deltakerne uttrykte frustrasjon over ytringsklimaet i sosiale medier, var det ingen som oppga at de hadde slettet apper eller digitale plattformer permanent. Enkelte hadde tatt en midlertidig pause etter vonde opplevelser, men det oppleves som vanskelig å kutte ut sosiale medier når alle andre er der.

Flere av deltakerne hadde blokkert personer i sosiale medier som hadde utsatt dem for hets. Flere hadde også rapportert om stygge eller hatefulle kommentarer i tjenesten eller appen. I Medietilsynets spørreundersøkelse (kapittel 3) svarte nesten tre av ti av de unge som har opplevd å få hatkommentarer, at de har blokkert personer. Nesten to av ti oppga at de hadde rapportert personene til plattformeier (f.eks. Instagram eller SnapChat).

Det er verdt å nevne at like mange svarte at de ikke hadde foretatt seg noe når de hadde fått hatefulle ytringer. Ida Risanger Sjursø, førsteamanuensis ved Læringsmiljøsentret på

¹⁸ Opinion: UNG2022; opinion.no/ung2022/

Universitetet i Stavanger, har forsket på fysisk og digital mobbing. Hun mener det kan være flere grunner til at ungdom ikke sier ifra om digital mobbing.¹⁹ – Det kan ha skjedd ting ungdommen synes det er flaut å fortelle om. Det kan handle om at ungdommen ikke føler at de voksne forstår dem, eller at de voksne ikke er interesserte nok i de digitale livene til ungdommen, og at de derfor tenker at de voksne ikke bryr seg om det som har skjedd, uttalte Sjursø til NRK nylig (13.12.21).

Ungdommene i fokusgruppene mente blokkering og rapportering er viktige funksjoner som barn bør lære om når de begynner å bruke sosiale medier. Enkelte av informantene hadde selv rapportert til Instagram om rasistiske kommentarer i forbindelse med fotball-EM 2021, da flere fargede engelske fotballspillere bommet på straffespark:

– Vi var mange som rapporterte. Det følte som en god gjerning, og man får god samvittighet.

Gutt 16

Samtidig hadde flere opplevd å rapportere om hatefulle kommentarer uten at de ble slettet. De var oppgitt over at sosiale medier som Facebook er raske med å fjerne bilder «med for mye hud», mens grovt og rasistisk innhold blir liggende ute. Enkelte mente at varslingsfunksjonene bør gjøre det mulig å rapportere konkret om rasisme, i stedet for å rapportere i mer generelle kategorier som «mobbing og personangrep».

Ingen av deltakerne oppga at de hadde lært om hatytringer på nettet på skolen. Enkelte mente at det kunne være nyttig, gjerne i elleve–tolv-årsalderen når mange begynner å bruke sosiale medier.

– Man kunne lære hva man skal legge ut, og hva man ikke skal legge ut, hva som er lov å si og ikke si. Hva man kan si hvis noe skjer, eller at man kan skru av chatten.

Gutt 14

Når de fikk spørsmål om hva myndighetene kan gjøre for å begrense hatefulle ytringer på nettet, svarte deltakerne at de ikke kan gjøre så mye mer enn å drive med holdningskampanjer. De mente at «lover, regler og sensur kan få negative konsekvenser», og at det er en hårfin balanseøvelse å passe på at alle skal kunne ytre seg uten at noen blir krenket. De trodde også at det er vanskelig å forbedre rapporteringsfunksjonen hos de ulike sosiale mediene. Det finnes alltid måter å komme seg rundt regelverket på. Hvis det er en innstilling som gjør at man ikke kan skrive visse ord, kan man bruke tegn og andre bokstaver som gjør at meningen likevel kommer fram:

– På TikTok har de en sånn innstilling som gjør at man ikke kan skrive visse ord. Jeg har sett en dame som lager rar mat, og kommentarer om at det ligner på bæsj. Så hun har bare

¹⁹ Nr.no: Sier ikke ifra om nettmobbing: – Ikke alle forstår hvordan det er å vokse opp med sosiale medier. 13. desember 2021

skrudd av muligheten til å kommentere «bæsj». Det som skjer da, er at folk kommenterer «baasj». Man finner opp nye ord.

Gutt 16

I spørreundersøkelsen (kapittel 3) kom det fram at langt flere menn enn kvinner vurderer seg som kompetente til å håndtere hatefulle kommentarer. Guttene vi snakket med, la vekt på at man må forvente hat på nett, og heller ta en pause fra sosiale medier eller poste mindre hvis man tar seg nær av det.

– Det kommer alltid til å være net troll. Man må lære seg å være sterk nok til å tåle kommentarer, og så må man snakke med foreldre når det skjer.

Gutt 16

– Hvis noen i verden kan komme på en måte å stoppe det på, blir jeg overrasket. Folk vil alltid finne en måte å hate på. Jeg vet det høres ut som et «douchebag»-svar²⁰, men man må få tykk hud. Man må bli vant til det, eller unngå å være på nettet.

Gutt 14

Medietilsynets spørreundersøkelse kan tyde på at flere unge velger nettopp den siste strategien. 15 prosent svarte at de har blitt mer forsiktige med å dele bilder eller videoer på nettet. Omtrent like mange har blitt mer forsiktige med hvor de beveger seg på nettet, og mer tilbakeholdne med å dele meningene sine der. Ni prosent har meldt seg ut av grupper i sosiale medier, og fem prosent har slettet kontoen sin helt i sosiale medier.

Enkelte unge i gruppediskusjonene ga uttrykk for en motstand mot at de må velge individuelle løsninger på det de opplever som et strukturelt samfunnsproblem. En 17 år gammel jente avsluttet samtalen med følgende hjertesukk:

– Jeg synes bare det er så ille at dette er noe vi må forholde oss til. At vi skal drive og planlegge hvordan vi skal takle det, og passe på at ikke vi blir såra. Jeg tror at om kanskje ti eller tjue år så kommer sosiale medier til å være borte. Også har vi jævlig uflaks som er oppvokst i denne drittiden hvor vi må forholde oss til det.

²⁰ «Douchebag» er et mye brukt ord for drittsekk.

5 Veien videre

Hatkommentarer har fått økende oppmerksomhet de siste årene, særlig i kjølvannet av at bruken av sosiale medier har økt kraftig. I perioden 2016–2020 hadde regjeringen en strategi for å bekjempe hatefulle ytringer.²¹ Mye kunnskap er samlet, og innsatsen på området er intensivert og mer samordnet enn tidligere. Samtidig er det fortsatt behov for mer kunnskap. Hva ulike grupper definerer som hatefulle ytringer, hva som sies, og hvordan det oppleves å være utsatt for slike kommentarer, var noen av spørsmålene Medietilsynet ville utforske nærmere gjennom denne rapporten. Undersøkelsene som ligger til grunn for rapporten, gir interessant innsikt i hva ungdom selv erfarer. Det er tydelig både i fokusgruppene og i spørreundersøkelsen at ungdom definerer hatefulle ytringer bredere enn den juridiske definisjonen. Trykket av hetsende kommentarer oppleves som massivt. Ungdommene mente at det virker som om «folk leter etter noe å kritisere». Både guttene og jentene mente at jenter er mest utsatt for kroppsrelatert sjikane, men også guttene får høre det om de ikke passer inn i et idealisert maskulint kroppsbilde. Dette bekreftes av tallene i spørreundersøkelsen: Det er kroppen eller utseendet flest unge har opplevd det de selv definerer som hatefulle kommentarer om.

25 prosent av ungdommene i alderen 16–20 år har opplevd en eller annen form for det de selv definerer som hatefulle kommentarer rettet mot seg de siste tolv månedene. Når vi ser på ytringer som faller innenfor straffelovens definisjon av hatefull ytring, har tolv prosent opplevd dette det siste året. I gruppediskusjonene kom det fram at disse ytringene kan komme i sosiale medier, under gaming, på fotballbanen og i andre situasjoner i ungdommenes hverdagsliv. Flere av guttene forklarte at hets blandet med ironi og humor er en viktig del av gaming og guttehumor. Samtidig kommer det fram at flere har tatt seg så nær av den aggressive tonen at de har sluttet å spille, de har fått dårligere selvtillit og blitt påvirket i lang tid etterpå.

Hatefulle kommentarer og det vi kan kalle hets eller sjikane, ytres ofte i rom hvor voksne ikke har tilgang. Foreldre, lærere og andre voksne kan dermed gå glipp av mye av det som skjer i den «usynlige verdenen» på nettet. I undersøkelsen kommer det fram at jenter og gutter håndterer hets på ulike måter. Mens jentene ofte trøster hverandre i kommentarfeltet under en hatefull kommentar, opplever ikke guttene den samme støtten. Flere av guttene fortalte at de kunne bli såret av netthat, men at det ikke er kultur blant gutter for å snakke om det. Guttene kan dermed bli mer alene i en slik situasjon. Et tema som bør kartlegges nærmere, er hvordan det kan bli enklere for gutter å søke hjelp og snakke om ubehagelige ting de opplever på nettet.

²¹ [Strategi mot hatefulle ytringer \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

5.1 Hva bør voksne lære av undersøkelsen og hva kan gjøres for å bedre situasjonen?

Det kan være nyttig for foreldre å kjenne til at gutter og jenter opplever hatefulle kommentarer forskjellig, slik at de bedre kan støtte ungdommene sine. Beskrivelsene ungdommene gir av stil og tone i ulike sosiale medier, er til hjelp for foreldre som skal vurdere om barna deres er modne for å få egen bruker på slike plattformer. Undersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten, viser også at ungdommene får en høy andel av det de opplever som hatefulle ytringer fra ukjente eller anonyme profiler. Dette bør foreldre kjenne til og være oppmerksomme på, særlig i den perioden i barnas liv da man som voksen fortsatt kan påvirke innstillingene i de ulike appene barna bruker.

Ungdommene sier også at de gjerne skulle sett at de ulike plattformene har tydeligere informasjon om hvordan man kan verne seg mot hatefulle ytringer, hets og sjikane. De opplever også at tips om hatprat til plattformene ikke følges opp. Disse opplevelsene må tas på alvor. Populære tjenester for unge, som TikTok, Snapchat²² og YouTube, har på ulikt vis iverksatt tiltak for å bekjempe mobbing og hatprat^{23,24}, og de har systemer som gjør det mulig for brukerne å rapportere det de opplever som overtramp av regelverket. Men når unge selv ikke opplever at dette er tydelig, bør informasjonen gjøres mer kjent og lettere tilgjengelig. Dette er også noe Medieskadelighetsutvalget anbefaler i den offentlige utredningen «Barneliv foran, bak og i skjermen» (NOU 2021:3²⁵): «myndighetene bør oppmuntre medieaktører og andre å utvikle og implementere tiltak mot digital mobbing («cyberbullying») og trakassering, herunder det å formidle tydelig informasjon om hvilken adferd som ikke tolereres, tilby klagemekanismer for barn som utsettes for slik adferd og hjelp til barn som utviser slik adferd.» Dette er noe Medietilsynet vil følge opp videre, både overfor aktørene og gjennom nasjonale og internasjonale nettverk.

5.2 Hvordan fjerne hatefulle ytringer?

I desember 2020 la EU-kommisjonen fram et forslag for å styrke sikkerheten for brukere online, med mål om at det som er ulovlig offline, også må være ulovlig online. Rettsakten for digitale tjenester (Digital Services Act – DSA) omfatter de vanligste sosiale nettverkene som Facebook, Instagram, Snapchat, TikTok, Twitter og YouTube, der brukerne selv legger ut innleggene. DSA vedtas i 2022 og skal bidra til å gjøre internett og sosiale medier tryggere for brukerne.

²² <https://support.snapchat.com/nb-NO/a/report-abuse-in-app>

²³ [Countering hate on TikTok | TikTok Newsroom](#)

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=45suVEYFCyc&t=26s>

²⁵ [NOU 2021: 3 - regjeringen.no](#)

Rettsakten skal gjøre det enklere å slette ulovlige innlegg på sosiale nettverk. Disse kommunikasjonsplattformene pålegges å ha et system for å behandle varsler fra brukere både om ulovlige innlegg og lovlige innlegg som er fjernet uten begrunnelse. Det skal også etableres en ordning med sertifiserte varslere for å varsle om ulovlig innhold, hvor plattformene skal prioritere disse varslene. I tillegg kan domstoler eller andre forvaltningsorganer pålegge plattformene å fjerne ulovlig innhold.

Dette kan bidra til å fjerne hatefulle ytringer som er ulovlige etter norsk lov, hvor en ytring brukes til å true eller håne noen ut fra deres etnisitet, religion, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller nedsatte funksjonsevne (straffeloven paragraf 185).

Rettsakten for digitale tjenester skal *ikke* brukes til å fjerne lovlige innlegg, selv om innleggene kan være skadelige eller hatefulle. Dette ansvaret ligger hos sosiale nettverk som Snapchat og TikTok, som har mulighet til å fjerne innlegg som bryter med deres brukervilkår, og bruker automatiserte løsninger og kunstig intelligens for å identifisere og slette slike innlegg.

Systemene blir stadig mer treffsikre, men er ikke uten feil. Noen ganger fjernes for lite, andre ganger for mye. Verken reguleringer eller kunstig intelligens kan fjerne alle hatefulle ytringer. Siden det ikke finnes en klar definisjon av hatefulle, lovlige ytringer, ville et inngrep mot slike ytringer gå ut over ytringsfriheten. Man trenger kanskje litt tykk hud for å være på sosiale nettverk, slik en av ungdommene uttalte det i fokusgruppeintervjuet. Samtidig vet vi at hatefulle ytringer kan være et demokratisk problem, selv når ytringene er lovlige. Slik hets er ofte rettet mot minoriteter, kvinner og meningsyttere, og dette kan bidra til at færre velger å delta i politikk og det offentlige ordskiftet.^{26,27}

5.3 Hatefulle ytringer på læreplanen

Ungdommene som har uttalt seg i forbindelse med denne rapporten, etterlyser mer undervisning om hatefulle ytringer på skolen. De mener at barn og unge bør lære hva som er lov å dele og si til hverandre, og hvordan man rapporterer og blokkerer personer. Slik håndteringskompetanse er også noe både Medieskadelighetsutvalget og organisasjoner som jobber mot hatprat og mobbing, er opptatt av. I overordnet del av ny læreplan som beskriver verdier og prinsipper for grunnopplæringen, pekes det konkret på at skolen har et særlig ansvar for å stoppe hatefulle ytringer: «God dømmekraft hos den enkelte er nødvendig for å ivareta personvern og respekt for privatlivet. Respektløse og hatefulle ytringer skal ikke aksepteres i skolen. Elevene må øves i å opptre hensynsfullt og utvikle bevissthet om egne holdninger.»²⁸ Hvordan en god nettkultur skapes og hvordan unge kan beskytte seg mot

²⁶ <https://www.sv.uio.no/c-rex/publikasjoner/2017/trusler-og-trusselhendelser-mot-politikere-en-spor.html>

²⁷ <https://amnesty.no/personlig-truende-og-seksualisert-hets>

²⁸ [2.1 Sosial læring og utvikling \(udir.no\)](#)

hets, bør få en større plass i undervisningen framover. Her må det også sikres at lærerne har den kompetansen som trengs.

Spredningen av hatefulle ytringer oppstår i samspillet mellom menneske og teknologi. Alle har vi ansvar for å oppføre oss skikkelig, enten det gjelder online og offline. Samtidig er det mange som ikke fullt ut forstår konsekvensene av hatefulle ytringer. Man kan såre uten å vite det, og man kan såre uten å se hvordan en person blir såret. Samtidig kan teknologien bidra til å forsterke hatefulle ytringer og hets hvis algoritmene fremmer engasjement. Polariserte innlegg engasjerer mer enn balanserte innlegg.

Ett av Medietilsynets ansvarsområder er å bidra til å styrke befolkningens kritiske medieforståelse. Målet er å gi folks større innsikt i samspillet mellom teknologi og medier, og å øke den kompetansen folk trenger for å kunne navigere både trygt og aktivt i et stadig mer komplekst og uoversiktlig medielandskap. Denne rapporten viser at befolkningen trenger mer kompetanse på området *ytringsansvar*. Slik kompetanse bør tilegnes tidlig, med start allerede på barnetrinnet i grunnskolen.

Som Norges mediemyndighet og Norges Safer Internet-senter, vil Medietilsynet i samarbeid med andre aktører, jobbe videre med å gjøre barn og unges liv på nettet tryggere gjennom innsats på ulike områder. I dette arbeidet inngår kunnskapsinnhenting og utvikling av informasjon, veilednings- og læringsmateriell både til barn og unge, foreldre, lærere og andre voksne som jobber med barn og unge. Rapporten «Digitalt foreldreskap» (Elvestad, Staksrud Ólafsson 2021²⁹) viser at 86 prosent av foreldrene ønsker informasjon og råd fra nasjonale eller lokale myndigheter om hvordan de kan hjelpe, støtte og trygge barnet sitt på internett. Denne andelen er hele 31 prosentpoeng høyere enn den andelen som opplever at de får slik hjelp og støtte.

Her har både Medietilsynet og andre aktører en viktig oppgave. Det finnes en del godt veiledningsmateriell tilgjengelig, og dersom det avdekkes mangler, er dette noe Medietilsynet vil ta initiativ til å utvikle – alene eller sammen med andre aktører på feltet. Dette bør også være en naturlig del i oppfølgingen av «Rett på nett»³⁰, nasjonal strategi for trygg digital oppvekst, som ble vedtatt høsten 2021.

²⁹ [Digitalt foreldreskap \(usn.no\)](https://www.usn.no/dokumenter/digitalt-foreldreskap)

³⁰ [Rett på nett - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/dokumenter/rett-pa-nett)

Vedlegg:

Hjelpeinstanser og mer informasjon

Politiet

Hvis du eller andre er utsatt for hatkriminalitet, skal det meldes til politiet. Ta kontakt med politiet ved trusler, sjikane og hat. Du har anledning til å anmelde saken. [Politiets sider om hatkriminalitet >>](#)

Slettmeg.no

Du kan slette informasjon om deg og bilder av deg som er lagt ut på nettet. [Slettmeg.no >>](#)

Kors på halsen – snakk med en voksen

Kors på halsen er et sted du under 18 år kan ringe til, sende e-post eller chatte med og snakke med om det du har på hjertet. [Korspahalsen.no >>](#)

Ung.no – få svar på det du lurer på

Ung.no er det offentliges informasjonskanal for ungdom. Her får du svar på det du lurer på, for eksempel om mobbing, plaging, venner, ensomhet eller andre ting. [Ung.no >>](#)

Snakkommobbing.no

Snakkommobbing.no er en side der du kan chatte med voksne om mobbing og få svar på spørsmål du lurer på. Ingen kan se hvem du er. [Snakkommobbing.no >>](#)

Ungdomstelefonen.no

Ungdomstelefonen 400 00 777 er Skeiv Ungdom sin telefontjeneste hvor unge svarer unge på spørsmål om kjønn, seksualitet og identitet. Du kan både chatte, ringe og sende melding. [Ungdomstelefonen.no >>](#)

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)

LDO gir gratis veiledning til alle som har spørsmål om diskriminering eller trakassering. LDO kan også gi veiledning om hvordan du kan klage til Diskrimineringsnemnda. [Ldo.no >>](#)

Diskrimineringsnemnda

Diskrimineringsnemnda. Diskrimineringsnemnda avgjør saker om diskriminering og trakassering. [Diskrimineringsnemnda.no >>](#)

Andre ressurser

Netthat.no

Medietilsynets samleside for kampanjen mot netthets og hatefulle ytringer som lanseres i februar 2022 med Herman Dahl som frontfigur. På nettsiden finnes råd og veiledning for barn og unge, for foreldre og for voksne som jobber med barn, i tillegg til kampanjemateriell og lenker til relevant undervisningsmateriell.

Stopp hatprat.no

Stopp hatprat er en kampanje for menneskerettigheter og mot hatprat. De har verktøy og møteplasser for deg som vil lære mer eller få støtte til å svare på hatprat. Send en melding til «Stopp hatprat» på Facebook.

Mobbeombud

I stadig flere fylker finnes det et mobbeombud som kan hjelpe både deg og foreldrene dine om du eller noen du kjenner, opplever mobbing. Ta kontakt med ditt fylke for å få snakke med mobbeombudet.

Elev- og lærlingsombud

Elev- og lærlingsombudene gir elever og lærlinger som er i videregående opplæring svar på spørsmål og hjelper til i vanskelige situasjoner. Det er et ombud i nesten alle fylker.

Du bestemmer

Du bestemmer er en nettressurs om personvern og nettvett for barn og unge i alderen 9 til 18 år. De får styrket sin digitale dømmekraft gjennom økt bevissthet, refleksjon og kunnskap om personvern og de valgene de gjør når de bruker digitale medier, og dette bidrar til å gjøre dem til ansvarlige og trygge nettbrukere. Du bestemmer >>

Dembra

Dembra er et tilbud om kompetanseheving for skoler å forebygge antisemittisme, rasisme og udemokratiske holdninger. Med utgangspunkt i skolens egne erfaringer bidrar Dembra til å styrke arbeidet med deltakelse og kritisk tenking. Dembra >>

Medietilsynet

Nygata 4, 1607 Fredrikstad
post@medietilsynet.no
facebook.com/medietilsynet
twitter.com/medietilsynet

ISBN: 978-82-8428-025-7

Foto: Lisbeth Michelsen, 15 sekunder/Medietilsynet